

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2004 vp

Valtioneuvoston selonteko turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2004

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2004 (VNS 6/2004 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2004 vp), valtiovarainvaliokunta (VaVL 30/2004 vp) ja hallintovaliokunta (HaVL 31/2004 vp) ovat antaneet asiasta lausuntonsa, jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- pääministeri Matti Vanhanen
- ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja
- puolustusministeri Seppo Kääriäinen
- puolustusvoimain komentaja, amiraali Juhani Kaskeala
- valtiosihteeri Risto Volanen ja pääministerin avustaja Jukka Salovaara, valtioneuvoston kanslia
- alivaltiosihteeri Jaakko Laajava, osastopäällikkö Kirsti Eskelinen, apulaisosastopäällikkö Anne Sipiläinen, yksikön päällikkö Elina Kalkku, yksikön päällikkö Pekka Orpana, yksikön päällikkö Maimo Henriksson, yksikön päällikkö Olli Perheentupa, yksikön päällikkö Marja Rislakki, lähetystöneuvos Johan Schalin ja lähetystöneuvos Pirjo Tulokas, ulkoasiainministeriö

- suurlähettiläs Pentti Torstila, Suomen Tukholman suurlähetystö
- suurlähettiläs Antti Sierla, Suomen suurlähetystö Natossa
- suurlähettiläs Markku Reimaa, Suomen suurlähetystö Geneven aseidenriisuntakonferenssissa
- kansliapäällikkö Ritva Viljanen, poliisiylitarkastaja Eero Laine ja hallitussihteeri Keijo Siiskonen, sisäasiainministeriö
- kansliapäällikkö Matti Ahola, osastopäällikkö Pauli Järvenpää, yksikön johtaja, eversti Arto Räty, puolustusasiainneuvos Olli-Pekka Jalonen, yksikön johtaja, eversti Tapani Hyötyläinen, viestintäjohtaja Jyrki Iivonen, henkilöstöjohtaja Pasi Lankinen, talousjohtaja Timo Norbäck, yksikön johtaja, tutkimusjohtaja Juha Martelius, neuvotteleva virkamies Jukka Knuuti, neuvotteleva virkamies Mari Eteläpää, neuvotteleva virkamies Janne Kuusela, neuvotteleva virkamies Taina Susiluoto, osastoesiupseeri, everstiluutnantti Pekka Alhovaara, osastoesiupseeri, majuri Sami Nurmi, hallitussihteeri Marita Väänänen ja ministerin erityisavustaja Jari Partanen, puolustusministeriö
- tutkimusjaoston puheenjohtaja Jorma Hentilä ja pääsihteeri Heli Santala, maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta
- pääesikunnan päällikkö, kenraaliluutnantti Kari Rimpi, kenraaliluutnantti Olavi Jäppilä, kenraalimajuri Heikki Holma, kenraalimajuri Hannu Herranen, kenraalimajuri Olli-Matti Multamäki, insinööriprikaatikenraali Markku

- Ihantola, prikaatikenraali Heikki Lyytinen, prikaatikenraali Jarmo Peltola, insinööri-eversti Jukka Juusti, eversti Sakari Honkamaa, eversti Markku Koli, kommodori Gustav Öller, eversti Veli-Pekka Parkatti, everstiluutnantti Pentti Forsström, everstiluutnantti Pertti Hyvärinen, everstiluutnantti Timo Mustaniemi, everstiluutnantti Pekka Toveri ja majuri Heikki Pohja, Pääesikunta
- maaherra Rauno Saari, Länsi-Suomen lääni
 - puhemies Viveka Eriksson ja notaari Susanne Eriksson, Ahvenanmaan maakuntapäivät
 - kansliapäällikkö, kanslichef Elisabeth Naucclér ja maaneuvos, lantråd Roger Nordlund, Ahvenanmaan maakunnan hallitus
 - Ilmavoimien komentaja, kenraaliluutnantti Jouni Pystynen
 - esikuntapäällikkö, kommodori Hanno Strang, Merivoimien Esikunta
 - prikaatikenraali, esikuntapäällikkö Paavo Kiljunen, Pohjoisen Maanpuolustusalueen Esikunta
 - eversti Keijo Suominen, Itäisen Maanpuolustusalueen Esikunta
 - Helsingin sotilasläänin komentaja, prikaatikenraali Jan Laukka,
 - Turun ja Porin sotilasläänin komentaja, lipueamiraali Bo Österlund
 - Vaasan sotilasläänin komentaja, kommodori Hannu Luukkonen
 - eversti Pentti Väänänen, Puolustusvoimien Materiaalilaitos
 - eversti Kari Janhunen, Ilmasotakoulu
 - eversti Markku Aherto, Porin Prikaati
 - eversti Jukka Haaksiala, Tykistöprikaati
 - eversti Harri Ohra-Aho, Pohjois-Karjalan Prikaati
 - eversti Markku Riittinen, Savon Prikaati
 - eversti Timo Rotonen ja everstiluutnantti Antti Arpiainen, Helsingin ilmatorjuntarykmentti
 - kommodori Veli-Jukka Pennala, Saaristomeren Meripuolustusalue
 - everstiluutnantti Kari Hautasaari, Haapajärven asevarikko
 - everstiluutnantti Timo Laine, Keuruun pioneerivarikko
 - ylitarkastaja Paavo Selin, Suojelupoliisi
 - johtaja Tapani Rantanen, Viestintävirasto
 - ylilääkäri Olli Haikala, Kansanterveyslaitos
 - apulaisjohtaja Hannes Kulmala ja valmiusasiamies Kyösti Orre, Huoltovarmuuskeskus
 - osastopäällikkö Olavi Nieminen, Uudenmaan TE-keskus
 - kaupunginjohtaja Paavo Karttunen, Kankaanpään kaupunki
 - kaupunginjohtaja Lasse Mäkinen, Kauhavan kaupunki
 - kaupunginjohtaja Timo Louna, Keuruun kaupunki
 - kunnanjohtaja Kari Kähkö, Kontiolahden kunta
 - kunnanjohtaja Jean-Mikael Öhman, Korppoon kunta
 - apulaiskaupunginjohtaja Eero Kaitainen, Mikkelin kaupunki
 - kunnanjohtaja Jari Rantala, Säkylän kunta
 - kunnanjohtaja Hannu Joensivu, Tuusulan kunta
 - sotilasasiamies, eversti Ossi Koukkula, Ruotsin Helsingin suurlähetystö
 - puheenjohtaja Marja-Leena Karekivi, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry
 - puheenjohtaja Mika Oranen, Päälystöliitto ry
 - puheenjohtaja Petteri Leino, Sotilasammattiliitto ry
 - everstiluutnantti, puheenjohtaja Pekka Kouri, Upseeriliitto ry
 - sopimussihteeri Jorma Viiala, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry
 - puheenjohtaja, insinöörikommentaja Stig Landén, Maanpuolustuksen Insinöörit MPI ry
 - johtaja Markku Lakomaa ja apulaisjohtaja Henrik Nordell, Suomen Puolustusteollisuusyhdistys ry
 - toiminnanjohtaja Pekka Majuri, Maanpuolustuskoulutus ry
 - toiminnanjohtaja Janne Kosonen, Suomen Reserviupseeriliitto
 - toiminnanjohtaja Olli Nyberg, Reserviläisliitto — Reservin Aliupseerien Liitto ry
 - puheenjohtaja Kalevi Suomela, Suomen Rauhanliitto — YK-yhdistys

- puheenjohtaja Markku Kangaspuro, Suomen Rauhanpuolustajat ry
- kenraali evp Jaakko Valtanen
- amiraali evp Jan Klenberg
- kenraali evp Gustav Hägglund
- kenraaliluutnantti evp Ilkka Hollo
- kenraalimajuri evp Ahti Vartiainen
- professori Heikki Patomäki, professori Tuomas Forsberg ja johtaja Teija Tiilikainen, Helsingin yliopisto
- tutkimusjohtaja, professori Mikko Viitasalo, Maanpuolustuskorkeakoulu
- professori Pekka Sivonen ja dosentti Alpo Juntunen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos
- johtaja Tapani Vaahtoranta, erikoistutkija Henriikki Heikka ja erikoistutkija Hanna Ojanen, Ulkopoliittinen instituutti

- dosentti Pekka Visuri.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- valtioneuvoston kanslia
- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- kansliapäällikkö Kirsti Rissanen, oikeusministeriö
- prikaatikenraali Lauri Kiianlinna, Itäisen Maanpuolustusalueen esikunta.

Valiokunta on selonteon käsittelyn aikana tehnyt tutustumismatkan Moskovaan 26.—29. lokakuuta 2004. Valiokunta on voinut hyödyntää asian käsittelyssä myös tutustumismatkoillaan Ruotsiin ja Viroon lokakuussa 2003 sekä Yhdysvaltoihin toukokuussa 2004 saamia tietoja.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa arvioidaan Matti Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa tehdyn päätöksen mukaisesti laajasti Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kokonaisuutta.

Selonteossa tarkastellaan Suomen kansainvälisen toimintaympäristön muutosta ja sen vaikutuksia Suomen toimintakykyyn ja turvallisuuteen laajassa merkityksessä 2010-luvulle. Toimintaympäristön arvioinnin pohjalta selonteossa osoitetaan ne kehittämis- ja voimavaratarpeet, jotka kohdistuvat toimintakyvyn eri ulottuvuuksiin, ulkoiseen toimintakykyyn, erityisesti kriisinhallintakykyyn, puolustukseen, sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen ja yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen turvaamiseen.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004 on valtioneuvoston peruslinjaus, joka asettaa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimintalinjan periaatteet ja tavoitteet sekä tarjoaa kehyksen sen toimeenpanolle eri sektoreilla. Valtioneuvoston piirissä äskettäin valmistuneet tai valmisteltavat selonteot, selvitykset ja ohjelmat on otettu huomioon selonteossa 2004. Näitä linjaavia asiakirjoja ovat selonteon mu-

kaan Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta, Sisäisen turvallisuuden ohjelma sekä valmisteilla oleva Valtioneuvoston globalisaatioselvitys eduskunnalle ja selonteon käsittelyn aikana valmistunut Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti.

Valtioneuvoston kanslian asettaman eduskuntaryhmien edustajista koostuneen turvallisuuspoliittisen seurantaryhmän raportti on selonteon mukaan toiminut tärkeänä tukena valtioneuvoston laatiessa omia arviointiaan ja linjauksiaan ja toteuttanut eduskunnan ja valtioneuvoston yhteistyötä, josta sovittiin edellisen selonteon käsittelyn yhteydessä.

Selonteossa todetaan Suomen lähialueiden vakauden vahvistuneen vuoden 2001 selonteon jälkeen Euroopan unionin ja Naton laajentumisen, Euroopan unionin integraation syvenemisen ja Venäjän muutoksen myötä. Samaan aikaan on kuitenkin laajempi kansainvälinen tilanne myös Suomen kannalta tullut yhä haasteellisemmaksi ja tämä kehitys on alkanut heijastua yhä tuntuvammin myös Suomen turvallisuusym-

päristöön. Tämän kehityksen odotetaan jatkuvan.

Maailmanlaajuisten ongelmien, kehityskriisien ja alueellisten konfliktien merkitys turvallisuudelle on lisääntynyt. Suomen sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden riippuvuus laajasta kansainvälisestä tilanteesta on globalisaation myötä voimistunut. Keskeisiä turvallisuuteen vaikuttavia uhkia ovat terrorismi, joukkotuhoaseiden leviämisen ja käytön uhka, alueelliset konfliktit ja sotilaallinen voimankäyttö, järjestäytynyt rikollisuus, huumet ja ihmiskauppa, taloudelliset ja teknologiset riskit, ympäristöongelmat, väestönkasvu, väestöliikkeet ja epidemiat.

Turvallisuusuhat ja -haasteet ovat selonteon mukaan yhä enemmän valtioiden rajat ylittäviä. Siksi niihin vastaamisessa on keskeistä kahdenvälisen ja monenkeskisen yhteistyön lisääminen naapuruussuhteissa, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti sekä oikeudellisesti sitovien menettelytapojen vakiinnuttaminen. Suomen kannalta merkittävintä tässä yhteydessä on selonteon mukaan Euroopan unionin toimintakyky ja vaikutus. Keskeistä on myös Yhdysvaltojen rooli ja toiminta. Suomen lähiympäristössä painottuvat Venäjän muutos, Itämeren alueen merkitys ja sotilaallinen kehitys lähialueilla.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintalinja tähtää selonteon mukaan maan itsenäisyyden ja yhteiskunnan demokraattisten perusarvojen turvaamiseen sekä kansalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Suomen toimintalinja perustuu uskottavaan kansalliseen puolustukseen, yhteiskunnan toimivuuteen ja johdonmukaiseen ulkopolitiikkaan sekä vahvaan kansainväliseen asemaan ja aktiiviseen toimintaan EU:n jäsenenä. Toimintalinjaan kuuluu vastuun kantaminen kansainvälisestä turvallisuudesta ja vakaudesta sekä rauhanomaisesta muutoksesta yhteisten arvojen ja periaatteiden mukaisesti. Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keskeinen haaste on toimintakyvyn säilyttäminen ja vahvistaminen ympäristön muutoksessa, jossa maailmanlaajuisten kehityksen, alueellisten konfliktien ja uusien uhkien merkitys Suomen turvallisuudelle on kasvanut.

Suomi pyrkii selonteon mukaan monenkeskisen yhteistyön ja YK:n ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen sekä globalisaation hallintaan turvallisuuden lisäämiseksi eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentämällä.

Selonteon mukaan Suomi toimii EU:n vahvistamiseksi turvallisuusyhteisönä ja kansainvälisenä toimijana vuonna 2003 hyväksytyn Euroopan unionin turvallisuusstrategian mukaisesti. Yhteisvastuuseen ja keskinäisiin sitoumuksiin kaikilla aloilla perustuvan unionin jäsenyys tukee Suomen turvallisuutta. Suomi tukee unionin laajentumisprosessia, naapuruuspolitiikkaa ja oikeus- ja sisäasioiden kehittämistä keskeisinä turvallisuuteen vaikuttavina tekijöinä.

Suomi toimii selonteon mukaan EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseksi ja osallistuu täysimääräisesti yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Suomi kehittää kykyään ja valmiuksiaan osallistua EU:n siviilikriisinhallintatoimintaan ja sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin mukaan lukien kehitteillä olevat nopean toiminnan joukot. Suomi myötävaikuttaa pysyvän rakenteellisen yhteistyön muotoutumiseen ja osallistuu unionin voimavarayhteistyöhön sekä Euroopan puolustusviraston toimintaan. Perustuslailliseen sopimukseen sisältyvä avunantovelvoite vahvistaa selonteon mukaan unionin keskinäistä yhteisvastuuta.

Selonteon mukaan Suomi pitää vahvaa transatlanttista suhdetta tärkeänä sekä Euroopan että kansainväliselle turvallisuudelle ja edistää sitä kahdenvälisesti, EU:n jäsenvaltiona sekä Naton rauhankumppanina. Selonteon mukaan Suomi kehittää edelleen yhteistyötään Naton kanssa osallistumalla aktiivisesti rauhankumppanuustoimintaan ja EU—Nato-yhteistyöhön. Naton jäsenyyden hakeminen säilyy selonteon mukaan Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin.

Selonteossa todetaan, että Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ensisijaisena tavoitteena säilyy Pohjois-Euroopan turvallisuuden ja vakauden edistäminen. Suomi osallistuu Euroopan vakauden ja demokratiakehityksen edistä-

miseen EU:n uuden naapuruuspolitiikan, Etyjin ja Euroopan neuvoston puitteissa.

Suomi harjoittaa aktiivista ja kokonaisvaltaista konfliktinesto- ja kriisinhallintapolitiikkaa sekä edistää turvallisuuspolitiikan ja kehityspolitiikan sekä kauppapolitiikan yhdensuuntaisia tavoitteita.

Suomi korostaa selonteon mukaan siviili- ja sotilastoimintojen johdonmukaista käyttöä kriisinhallintaoperaatioissa. Suomi kehittää ja laajentaa osallistumistaan siviilikriisinhallinnan kehittämiseen ja toteuttamiseen erityisesti EU:n, mutta myös muiden järjestöjen ja toimintamuotojen puitteissa. Tähän liittyviä kansallisia voimavaroja kehitetään selonteon mukaan laajalaisesti.

Suomen sotilaallista kriisinhallintakykyä kehitetään selonteon mukaan toimintaympäristön muutosten mukaisesti, mikä edellyttää uusien toimintamuotojen omaksumista. Kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö on oleellinen osa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja se tukee Suomen omaa puolustusta. Sotilaallista puolustusta kehitetään niin, että Suomi voi toimia aktiivisena jäsenenä Euroopan unionin muodostamassa turvallisuusyhteisössä ja osoittaa tarvittavat sotilaalliset voimavarat unionin velvoitteiden edellyttämiin toimiin. Suomi kehittää nopeasti kriisialueelle lähetettäviä, riittävästi koulutettuja ja varustettuja, vaatimaan toimintaan kykeneviä joukkoja sekä osallistuu aktiivisesti monikansalliseen harjoitustoimintaan. Valtioneuvosto ottaa selonteon mukaan tarkasteltavaksi rauhanturvaamislain saattamiseen ajan tasalle.

Selonteon mukaan Suomi liittyy henkilömääränsä kieltävään Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja hävittää jalkaväkimiinat vuoden 2016 loppuun mennessä.

Suomalaisen yhteiskunnan sisäisestä turvallisuudesta huolehditaan selonteon mukaan kaikissa tilanteissa ja viranomaisten toimintakykyä torjua sekä olemassa olevia että uusia uhkia kehitetään. Suomi toimii aktiivisesti EU:n terrorismin vastaisen toiminnan tehostamiseksi ja korostaa pitkäjänteisen taustatekijöihin puuttumisen merkitystä. Suomeen suuntautuvan järjes-

täytyneen rikollisuuden torjuntaa vahvistetaan lisäämällä viranomaisten välistä yhteistyötä ja uudistamalla toimivaltuuksia. Suomi toimii aktiivisesti ympäristöuhkien ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Suomi kehittää puolustuskykyään sotilaallisesti liittoutumattomana maana turvallisuusympäristönsä erityisesti pohjoiseen Eurooppaan vaikuttavia muutoksia seuraten. Puolustusvoimat varautuu ehkäisemään ennalta ja tarvittaessa torjumaan sotilaallisen voimankäytön Suomea vastaan. Puolustuksen suunnittelussa käytettävät kriisi- ja uhmamallit ovat alueellinen kriisi, jolla voi olla vaikutuksia Suomeen; poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus, johon voi liittyä sotilaallisella voimalla uhkaaminen sekä sen rajoitettu käyttö; ja sotilaallisen voiman käyttö, joka voi olla strateginen isku tai strategisella iskulla alkava hyökkäys alueiden valtaamiseksi.

Sotilaallinen maanpuolustus perustuu alueelliseen puolustukseen, jota kehitetään selonteon mukaan toimintaympäristön muutokset, tarkistetut tehtävät sekä käytettävissä olevat voimavarat huomioon ottaen. Puolustusvoimien johtamis- ja hallintojärjestelmä sopeutetaan vastaamaan turvallisuusympäristön muutoksia ja niiden perusteella tehtyjä päätöksiä sodan ajan joukkomäärien pienentämisestä. Sodan ajan joukot jaetaan alueellisiin ja operatiivisiin joukkoihin. Alueellisten joukkojen vahvuus on noin 250 000 ja operatiivisten joukkojen noin 100 000 sotilasta. Vapaaehtoista maanpuolustusta kehitetään.

Maavoimien operatiivisten joukkojen valmiusprikaatit saatetaan operatiivisesti valmiiksi vuoden 2008 kuluessa ja niiden tulivoimaa sekä liikkuvuutta kehitetään. Maavoimien iskukykyä kehitetään. Vuodesta 2009 alkaen maavoimien kehittämisen painopiste on ilmatorjunnan ja alueellisten joukkojen kehittämisessä. Merivoimien kehittämisen painopiste on meriyhteyksien suojaamisen ja miinantorjuntakyvyn parantamisessa sekä liikkuvien rannikkojoukkojen kehittämisessä. Ilmavoimien osalta kehitetään erityisesti hävittäjätorjunnan sekä ilmapuolustuksen tulenkäytön johtamisjärjestelmän suoritus-

kykyä. Hornet-kaluston suorituskykyä nostetaan toteuttamalla kaluston ylläpitopäivitykset, minkä lisäksi aloitetaan ilmasta maahan -toimin-

nan mahdollistavan kauaskantoisen täsmäasejärjestelmän hankinnat.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Vuoden 2004 selonteon valmistelu

Eduskunta edellytti puolustusvaliokunnan mietinnön (PuVM 2/2001 vp) pohjalta hyväksymässään vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa koskevassa lausumassa, että vuoden 2004 selonteko valmistellaan parlamentaarisesti mm. siten, että eduskunnan keskeiset valiokunnat kytketään mukaan jo valtioneuvostovaiheessa. Eduskunta hyväksyi mainitun mietinnön pohjalta myös lausumat 2010-luvun puolustusjärjestelmän lähtökohdista sekä varikkojärjestelmän muutoksesta.

Puolustusvaliokunta toteaa, että vuoden 2004 valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon sisältö vastaa varsin hyvin eduskunnan lausumia. Valiokunta pitää erityisen hyvänä menettelyä, jossa selonteon valmisteluvaiheessa toimi parlamentaarinen seurantaryhmä ensin edustaja Antti Kalliomäen (sd) ja sittemmin eduskuntavaalien jälkeen edustaja Aulis Ranta-Muotio (kesk) johdolla. Puolustusvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta on myös selonteon valmistelun eri vaiheissa pidetty hyvin ajan tasalla. Valiokunta huomauttaa kuitenkin siitä, että eduskunnan vuoden 2001 selonteon käsitellyn yhteydessä hyväksymiä lausumia ei lainkaan mainita tai käsitellä selonteon tekstissä.

Selontekomenettelyistä

Nyt käsiteltävänä oleva selonteko on järjestyksessään kolmas nykymuotoinen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko vuosien 1997 ja 2001 selontekojen jälkeen.

Vuoden 1997 selonteossa linjattiin Suomen puolustuksen kehittämisen perusteet vuoteen

2008. Puolustuksen rakennemuutosta tarkistettiin vuonna 2001, jolloin aikaistettiin seuraavan 2010-luvulle ulottuvan puolustuksen kehittämissuunnitelman laatimista ja samalla turvallisuus- ja puolustuspoliittista kokonaislinjausta vuoteen 2004.

Puolustusvaliokunta toteaa, että selonteosta on tullut keskeinen turvallisuus- ja puolustuspoliittikan linjauksen väline. Niiden sisältöön on kohdistunut yhä suurempia odotuksia.

Ulkoasiainvaliokunta pitää lausunnossaan (UaVL 4/2004 vp) käsiteltävänä olevaa selontekoa rakenteeltaan osittain epäjohtomukaisena, esimerkiksi puutteellisen turvallisuusympäristön kuvauksen ja toimintalinjojen välisen yhteyden takia. Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että selonteon toimintalinjauksissa ei nykyisellä menetelmällä voida kattaa kaikkia hallinnonaloja syvällisesti ja tasapuolisesti, jolloin selonteon tekstissä korostuu tahtomattakin puolustushallinnon yksityiskohtainen kehittäminen. Selonteko ei ulkoasiainvaliokunnan mielestä nykyisellään mahdollista turvallisuuteen kohdistettavien taloudellisten voimavarojen käsittelyä kokonaisuutena.

Ulkoasiainvaliokunta esittääkin lausunnossaan, että jatkossa valtioneuvosto laatisi — ilmeisesti selonteon sijasta — Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan strategisen toimintalinjauksen eduskunnan käsiteltäväksi. Strategiaan sisältyisi turvallisuusympäristön kuvaus sekä eri hallinnonhaarojen toimintasuunnitelmat ja kehittämistarpeet.

Puolustusvaliokunta toteaa, että selontekomenettely on osoittautunut erittäin käyttökelpoiseksi tavaksi arvioida Suomen kansainvälisessä turvallisuusympäristössä tapahtuneita muutoksia sekä Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjauksia. Selonteon avulla voidaan valiokunnan mielestä myös linjata puolustusvoi-

mien kehittämisessä välttämätöntä pitkäjänteistä suunnittelua. Vuoden 2004 selonteon keskeinen sisältö Suomen puolustuksen kehittämisessä tähtää ensi vuosikymmenelle. Kerran vaalikaudessa selonteon muodossa tapahtuva laajempi käsittely antaa Suomen rajallisten puolustusmenojen suuntaamiselle välttämättömän poliittisen selkänajan.

Nyt käsiteltävänä olevan selonteon laatimisen lähtökohta on — aiempia selontekoja ja eduskunnan linjauksia vastaavasti — ollut ns. laajan turvallisuuden käsite, jonka puitteissa Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittikkaa käsitellään laaja-alaisesti erilaisten Suomeen kohdistuvien uhkien kannalta. Tämä on johtanut selonteon turvallisuusympäristön kuvauksen laajenemiseen sekä ulkoasiain- ja puolustusministeriön ohella muiden hallinnonalojen laajan turvallisuuden piiriin kuuluvien uhkien ja toimintaohjelmien yhä laajempaan käsittelyyn. Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välisten yhteyksien lisääntymisen myötä turvallisuuspolitiikkaan vaikuttavien tekijöiden määrä on lisääntynyt.

Puolustusvaliokunta pitää laajan turvallisuuden käsitettä tämän päivän maailmassa oikeana perustana laatia tällainen selonteko. Tämän ei valiokunnan mielestä tarvitse kuitenkaan merkitä, että turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa olisi tarpeen tai tarkoituksenmukaista käsitellä yksityiskohtaisesti kaikkia laajaan turvallisuuteen liittyviä osa-alueita ja eri hallinnonalojen toimintaohjelmia.

Valiokunta pitää luonnollisena, että selonteon painopiste on turvallisuus- ja puolustuspoliitikassa ottaen tarvittavassa laajuudessa huomioon ns. uudet uhat sekä tässä yhteydessä tärkeät sisäiseen turvallisuuteen liittyvät tekijät.

Valiokunnan mielestä turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laadinnassa tulisi jatkossa keskittyä erityisesti kysymyksiin, jotka voivat uhata laajemmin Suomen kansallista turvallisuutta tai ääritapauksessa suomalaisen yhteiskunnan olemassaoloa. Rajanvetoa siitä, tulisiko asia käsitellä turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa, voi valiokunnan arvion mukaan tulla esimerkiksi tietoverkkorikollisuuden, terrorismin, maahanmuuton hallinnan sekä jär-

jestäytyneen ja vakavan rikollisuuden osalta. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi järjestäytyntä rikollisuutta tulisi käsitellä turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa kansallisen turvallisuuden kysymyksenä silloin, kun se uhkaa yhteiskunnan toimivuutta muodostumalla osaksi yhteiskunnan rakenteita. Tällä rajauksella selonteko saisi enemmän sellaisia kansallisen turvallisuusstrategian piirteitä, joihin myös ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa viitataan.

Puolustusvaliokunta pitää itsestään selvänä, että valtioneuvosto pyrkii sovittamaan yhteen turvallisuuteen liittyvät eri ohjelmansa. Näin esimerkiksi syyskuussa 2004 hyväksytyn sisäisen turvallisuuden ohjelman arvio turvallisuusympäristön muutoksista on otettu osaksi tätä selontekoa. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa todetaan myös, että jatkossa ohjelman toteutumisesta seurataan rinnan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen kanssa.

Puolustusvaliokunta korostaa, että valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laatiminen kerran vaalikaudessa on myös jatkossa tarpeellista.

Vuoden 2008 selonteon valmistelu

Puolustusvaliokunta esittää, että seuraavan, vuoden 2008 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelussa noudatettaisiin pääpiirteissään samaa valmistelutapaa kuin tämän selonteon valmistelussa. Valiokunta korostaa, että mahdollisen seurantaryhmän ohella selonteon käsittelyn kannalta keskeiset eduskunnan valiokunnat tulee pitää ajan tasalla. Seurantaryhmään on luontevaa kytkeä kaikki eduskuntaryhmät ottaen huomioon puolustus- ja ulkoasiainvaliokuntien riittävä edustus sekä vastaava asiantuntemus valtioneuvoston puolelta. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Suomen toimintalinja

Suomen turvallisuusympäristön kuvaus

Puolustusvaliokunta toteaa, että selonteko sisältää perusteellisen ja yksityiskohtaisen kuvauk-

sen Suomen turvallisuuspoliittisesta toimintaympäristöstä ja siihen vaikuttavista uhista. Turvallisuusympäristön kuvaus on edellisiä selontekoja laajempi, mutta niiden tapaan suurelta osin kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja yleisemmin kansainvälisiin rakenteisiin perustuvaa ja luonteeltaan pääosin kuvailevaa.

Puolustusvaliokunta käsittelee selontekoon sisältyviä yksityiskohtaisia turvallisuusympäristöä koskevia arvioita arvioidessaan jäljempänä Suomen toimintalinjaa turvallisuuspolitiikan eri osa-alueilla. Valiokunta viittaa myös yleisesti ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon sisältyviin toimintaympäristön kuvauksiin ja arvioihin.

Suomen toimintalinjan lähtökohdat ja tavoitteet

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintalinja tähtää selonteon mukaan maan itsenäisyyden ja yhteiskunnan demokraattisten perusarvojen turvaamiseen sekä kansalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Sen perustana ovat uskottava kansallinen puolustus, yhteiskunnan toimivuus ja johdonmukainen ulkopoliittikka sekä vahva kansainvälinen asema ja Suomen aktiivinen toiminta EU:n jäsenenä. Suomi pyrkii selonteon mukaan myös monenkeskisen yhteistyön, YK:n ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen sekä globalisaation hallintaan turvallisuuden lisäämiseksi eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentämällä.

Puolustusvaliokunta yhtyy tähän selonteon kantaan Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen toimintalinjan lähtökohdista ja tavoitteista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi selonteossa esitetyllä tavalla pyrkii tukemaan YK:ta ja sen uudistamista, jotta maailmanjärjestö kykenisi huolehtimaan nykyistä paremmin ja vaikuttavammin keskeisestä vastuustaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäjänä. Erityisen tärkeää on valiokunnan mielestä pyrkiä uudistamaan YK:n turvallisuusneuvoston toimintatapoja, joihin pääsihteeri Kofi Annanin asettaman korkean tason paneelin ehdotukset pyrkivät. Valiokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon sisältyviin kannanottoihin YK:n roolin kehittämisestä.

Puolustusvaliokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan globalisaation myötä turvallisuuden käsitteen jakamattomuuden ja laaja-alaisuuden korostuneen. Yhteiskuntien kasvava taloudellinen keskinäisriippuvuus ja erityisesti teknologian mahdollistamat häiriöt lisäävät Suomen kaltaisen pienen ja avoimen talouden haavoittuvuutta. Näin maantieteellisesti kaukaisetkin konfliktit sekä poliittiset ja taloudelliset epävakaudet ja terroristi-iskut, mutta myös muun tyyppiset katastrofit, esimerkiksi elintärkeiden luonnonvarojen, kuten juomaveden tai energian, saatavuus tai ympäristökatastrofit ja väestöliikkeet, voivat vaikuttaa myös Euroopan ja Suomen tilanteeseen monin tavoin.

Edellä esitettyyn viitaten puolustusvaliokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan lausunnon kantaan, jossa pidetään perusteltuna hallituksen aktiivisuutta globalisaation hallintaan liittyvässä toiminnassa. Ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa viitataan Helsinki-prosessiin, jonka avulla pyritään globalisaation hallinnan edellytysten parantamiseen ja globalisaation hyötyjen tasapuolisempaan jakautumiseen sekä kielteisten vaikutusten torjumiseen, sekä ILO:n maailmankomission työhön, jossa tasavallan presidentti Halonen on ollut mukana. Valiokunta yhtyy myös ulkoasiainvaliokunnan kantaan EU:n globalisaation hallintaan liittyvän roolin määrätietoisesta vahvistamisesta kaikessa EU:n toiminnassa.

Ahvenanmaan asema

Selonteossa ei käsitellä Ahvenanmaan asemaa erillisenä kysymyksenä. Puolustusvaliokunta toteaa, että Ahvenanmaan asema demilitarisoituna ja neutralisoituna alueena on vahvistettu vuonna 1921 tehdyllä Ahvenanmaan linnoittamattomuutta ja neutralisointia koskevalla sopimuksella (ns. Ahvenanmaan sopimus, SopS 1/1922) sekä silloisen Neuvostoliiton kanssa vuonna 1940 Ahvenanmaan saarista tehdyllä sopimuksella (SopS 24/1940, SopS 9/1948). Molemmat sopimukset ovat kansainvälisesti voimassa kaikkia sopimuspuolia, myös Suomea, sitovina.

Lähiympäristö

Selonteossa todetaan, että Suomen lähialueiden vakaus on vahvistunut. Tätä kehitystä perustellaan selonteossa paitsi Euroopan unionin ja Naton laajentumisella Baltian maihin, myös Venäjän tähänastisella uudistuskehityksellä. Valiokunta yhtyy selonteon kantaan, jonka mukaan Pohjois-Euroopan vakauden ja turvallisuuden edistäminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ensisijaisena tavoitteena.

Venäjän poliittinen ja taloudellinen kehitys. Selonteossa todetaan Venäjän tulevan kansainvälisen aseman olevan sekä poliittiselta että taloudelliselta kannalta sidottu maan talouden kehitykseen ja sisäisten uudistusten etenemiseen. Keskeinen talouteen vaikuttava tekijä on energian hintataso maailmanmarkkinoilla.

Presidentti Putin on toimikaudellaan pyrkinyt määrätietoisesti vahvistamaan Venäjää sekä sisäisesti että kansainvälisenä toimijana. Kuten selonteossa todetaan, nyky-Venäjän ensisijaisena tavoitteena on vaikutusvallan lisääminen IVY-alueella. Venäjä korostaa erityisesti rooliaan suurvaltana ja muiden johtavien valtioiden tasavertaisena kumppanina.

Venäjän poliittinen ja yhteiskunnallinen vakaus on selonteon mukaan presidentti Putinin aikana kasvanut, vaikka toimivaan kansalaisyhteiskuntaan ja oikeusvaltioon todetaankin vielä olevan matkaa. Demokratia- ja oikeusvaltiokehitys Venäjällä on valiokunnan saaman selvityksen mukaan viime aikoina hidastunut. Tähän ovat vaikuttaneet erityisesti terrorismin vastaiset toimet, joita myös on käytetty perusteena keskusvallan aseman voimistamiselle Venäjällä. Tshetshenian tilanne on vakava Venäjän sisäiseen kehitykseen ja myös vakauteen vaikuttava ongelma, joka tulisi valiokunnan mielestä pyrkiä ratkaisemaan ensi sijassa poliittisin, mutta myös taloudellisin ja sosiaalisin keinoin.

Venäjän panostus öljyn ja muun energian vientiin lisää Suomen lähialueiden strategista merkitystä Venäjän kannalta. Samalla se kasvat-
taa ympäristöön, erityisesti Suomenlahteen, kohdistuvia riskejä. Valiokunta yhtyy hallinto-
valiokunnan lausuntoon, jossa öljynkuljetuksiin

Suomenlahdella liittyvää riskiä pidetään todennäköisenä ja koko ajan kasvavana ympäristöris-
kinä.

Valiokunta toteaa, että Suomen etujen mu-
kaista on, että Venäjän kehitys kohti aitoa demo-
kratiaa, oikeusvaltiota ja markkinataloutta jat-
kuu. Valiokunta toteaa selonteon kantaan ja ul-
koasiainvaliokunnan lausuntoon viitaten, että
Venäjän kehitykseen sisältyy Suomen kannalta
suuria mahdollisuuksia, mutta myös epävar-
muustekijöitä.

Puolustusvaliokunta korostaa, että Suomen
tulee EU:n jäsenenä pyrkiä edistämään laaja-
alaisen ja molempia osapuolia hyödyttävän
EU:n ja Venäjän välisen politiikan ja yhteistyön
kehittymistä. Tämän lisäksi ja ohella Suomella
tulee valiokunnan mielestä olla oma aktiivinen
kahdenvälinen Venäjän politiikkansa ja naapu-
ruuteen perustuvaa tiiviimpää yhteistyötä.

Valiokunta toteaa, että Venäjän suhteet Bal-
tian maihin, erityisesti Viroon ja Latviaan eivät
vieläkään ole normalisoituneet. Valiokunta toi-
voo, että suhteet kyettäisiin ensi tilassa normali-
soimaan.

Alueellinen yhteistyö Suomen lähialueilla

Globaalit ongelmat kanavoituvat selonteon mu-
kaan lähialueilla sisäisen turvallisuuden uhkik-
si. Yhteistyön ja integraation etenemisen tode-
taan olevan alueella keskeinen vakautta lisäävä
tekijä. Selonteossa todetaan Itämerestä tulleen
EU:n laajentumisen myötä EU:n ja Venäjän sisä-
meri. EU:n Pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa
kehitetään selonteon toimintalinjauksen mu-
kaan osana EU:n naapuruuspolitiikkaa. Lähi-
alueyhteistyön avulla pyritään erityisesti edistä-
mään taloudellista yhteistyötä sekä torjumaan
järjestäytynyttä rikollisuutta, rajat ylittäviä ym-
päristö- ja terveysuhkia sekä suuronnettomuuksii-
n ja ydinturvallisuuteen liittyviä riskejä.

Itämeren alueella on selonteon mukaan kes-
keistä tehostaa yhteistyötä Venäjän kanssa EU-
yhteistyön ja Pohjoisen ulottuvuuden toiminta-
ohjelman tavoitteiden avulla. Venäjän osallistu-
minen entistä tiiviimmin myös alueneuvostojen
(Itämeren valtioiden neuvosto, Barentsin euro-

arktinen ministerineuvosto, Arktinen neuvosto) toimintaan katsotaan tärkeäksi.

Puolustusvaliokunta on saanut ulkoasiainministeriöltä erillisen selvityksen alueellisesta yhteistyöstä Pohjois-Euroopassa. Selvityksessä käydään läpi eri yhteistyömuodot Pohjois-Euroopan alueella. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että useimmissa pohjoisen Euroopan alueellisissa yhteistyöneuvostoissa käsitellään tämän selonteon kannalta merkityksellisiä kysymyksiä, kuten järjestäytynyttä rikollisuutta, ympäristö- ja ydinturvallisuutta sekä tarttuviin tauteihin, kuten tuberkuloosiin ja HIV/aidsiin, liittyviä kysymyksiä.

Suomen aloitteesta toteutetun EU:n pohjoisen ulottuvuuden ohjelman tavoitteena on tuoda pohjoisen Euroopan haasteet ja mahdollisuudet EU:n toiminnan piiriin. Tämän selonteon kannalta merkittäviä hankkeita Pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman piirissä ovat mm. ydinturvakysymyksiä käsittelevä ympäristökumppanuus sekä valiokunnan saaman selvityksen mukaan käynnistymisvaiheessa oleva sosiaali- ja terveystumppanuus.

Puolustusvaliokunta toteaa saamaansa selvitykseen viitaten, että alueellista yhteistyötä pohjoisen Euroopan alueella toteuttaa nykyisin varsin moni järjestö. EU:n laajentumisen myötä useimpien järjestöjen runko muodostuu EU:n jäsenistä ja Venäjästä. Puolustusvaliokunta toteaa, että järjestöjen yhteistyötä sekä EU:n Pohjoisen ulottuvuuden ohjelman toimivuutta voitaisiin tehostaa kehittämällä yhteistyömuotoja edelleen ja poistamalla päällekkäisyyksiä.

Puolustusvaliokunta korostaa, että nykyisen yhteistyön pohjalta voidaan luoda kokonaisuus, jolla on merkittävä vaikutus Suomen ja koko pohjoisen Euroopan alueen vakaudelle ja turvallisuudelle. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio-neuvosto ryhtyy erityisiin toimiin pohjoisen Euroopan alueellisen yhteistyön kehittämiseksi ja tehostamiseksi. EU on alueen keskeinen toimija, joten valiokunta korostaa erityisesti, selonteon tavoitteeseen viitaten, EU:n Pohjoisen ulottuvuuden ohjelman konkreettista kehittämistä, jotta siitä muodostuisi näkyvä ja tuloksellinen osa EU:n naapuruuspolitiikkaa.

Pohjoisen Euroopan alueellisen yhteistyön merkittävällä tehostamisella — taloudellisen yhteistyön kehittäminen mukaan lukien — voidaan valiokunnan mielestä edistää Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keskeisenä tavoitteena selonteossa pidettyä Pohjois-Euroopan vakautta. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Lähialueiden sotilaallinen kehitys

Venäjän sotilaspoliittinen kehitys on selonteon mukaan murroksessa. Venäjän todetaan kuitenkin olevan edelleen Suomen lähialueiden merkittävin sotilaallinen voimatekijä. Meneillään olevasta sotilasreformista on asevoimien yläason organisaatiomuutokset tehty, mutta koulutusjärjestelmä, erityisesti varusmieskoulutuksen ja ammattiliupseeriston osalta, on valiokunnan saaman selvityksen mukaan edelleen suurissa vaikeuksissa. Venäjä pyrkii siirtymään enenevässä määrin ammattiarmeijaan, vaikka täysi ammattiarmeija ei olekaan tavoitteena. Venäjä vähentää edelleen rauhan ajan joukkojensa määrää, arvioiden mukaan vuoden 2005 aikana noin miljoonaan sotilaaseen.

Venäjän asevoimien kehittämisessä ja suurvallta-aseman kannalta ydinase on edelleen keskeisellä sijalla. Sen ylläpitämiseen ja kehittämiseen panostetaan merkittäviä voimavaroja. Ydinaseen on tarkoitus toimia ennen kaikkea pidäkkeenä suurimittaista konfliktia silmällä pitäen. Muiden konfliktien varalta pyritään luomaan korkeassa valmiudessa olevia ja nopeasti liikuteltavissa olevia nykyaikaisesti aseistettuja sotilasyksiköitä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Venäjän asevoimien yhteistyö ja harjoitustoiminta muiden ns. voimaviranomaisien kanssa on tehostunut terrorismin vastaisen toiminnan myötä.

Venäjän asevoimille osoitetaan kasvavassa määrin voimavaroja. Venäjä käyttää tällä hetkellä asevoimiinsa selonteon mukaan noin 3,1 prosenttia bruttokansantuotteesta, joten pitkäaikaisista tavoitteista 3,5 prosentin bruttokansantuoteosuudesta ei ole saavutettu. Selonteon mukaan kaikkien aseellisten voimien, joihin sisältyvät

myös muut kuin puolustusvoimien alaiset varsinaiset asevoimat, rahoituksen yhteenlaskettu bruttokansantuoteosuus säilynee 5—6 prosentissa. Venäjän puolustusmenojen arvioinnissa suhteessa muihin maihin on huomioitava maan bruttokansantuotteen pienehkö koko suhteessa maan laajuuteen ja väkilukuun. Toisaalta ostovoiman vertailu muihin maihin nostaa arviota puolustusbudjetin suuruudesta.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että Venäjän asevoimien kehittäminen nähdään olennaisena osana pyrkimystä lisätä maan vaikutusvaltaa ja merkitystä. Asevoimien rahoituksen varmistamiseksi ollaan valmiita tinkimään muista investoinneista. Maan asevoimien toiseksi tärkeimmäksi tehtäväksi sotilaallisen maanpuolustuksen jälkeen on määritelty maan taloudellisten ja poliittisten intressien turvaaminen. Venäjän asevoimien doktriini on asiantuntijoiden arvion mukaan selkeästi puolustuksellinen ja asevoimien kehityksessä on pyritty painottamaan nimenomaan maanpuolustuksen kannalta tärkeitä osa-alueita. Venäjä katsoo Yhdysvaltain vastaavaan linjaukseen viitaten, että asevoimien puolustukselliseen rooliin kuuluu myös mahdollisuus ennaltaehkäiseviin iskuihin.

Venäjän asevoimien painopisteitä ovat maale strategisesti tärkeät alueet, joiksi on määritelty Pohjois-Kaukasus, Moskovan ja Pietarin alueet sekä Kuolan alue. Suomen lähialueilla, Leningradin sotilaspiirissä ja Kuolan alueella, Venäjällä onkin valiokunnan saaman selvityksen mukaan edelleen huomattavaa sotilaallista kapasiteettia.

Ruotsi on suorittamassa erittäin merkittävää puolustusvoimien rakennemuutosta, jota käsitellään Ruotsin valtiopäivillä samanaikaisesti kuin tätä selontekoa. Ruotsi jatkaa sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Rakennemuutoksen perustana olevan uhkakuvan mukaan maahan ei lähivuosina todennäköisesti tule kohdistumaan suurhyökkäyksen uhkaa. Sen sijaan uhkakuvasa korostuvat epäsymmetriset uhat, kuten kansainvälinen terrorismi, kansainvälinen rikollisuus ja informaatiouhat. Puolustusvoimien päätehtäväksi määritellään osallistuminen kansain-

välisiin tehtäviin ja alueellisen puolustuksen rakenteita puretaan merkittävällä tavalla.

Muuttamalla puolustustaan verkostokeskeiseen suuntaan Ruotsi säilyttää valiokunnan saaman selvityksen mukaan edelleen kyvyn puolustukseen koko valtakunnan alueella liikkuvien joukkojen avulla. Kansainväliseen yhteistyöhön on tarkoitus valiokunnan saaman selvityksen mukaan osoittaa noin 1,7 miljardia kruunua (noin 190 milj. euroa) vuonna 2007. Puolustuspäätöksen tavoitteena on, että Ruotsi kykenisi samanaikaisesti lähettämään kansainvälisiin operaatioihin kaksi pataljoonan suuruista yksikköä sekä kolme pienempää yksikköä.

Ruotsin puolustusvoimien budjettia on tarkoitus vähentää noin kolmella miljardilla kruunulla noin 40 miljardiin kruunuun (noin 4,45 miljardia euroa). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan puolustuspäätöksen hyväksyminen valtiopäivillä merkitsisi yhteensä 20 varuskunnan tai joukkoyksikön lakkauttamista tai siirtämistä. Ruotsin puolustusvoimien vakinaisen henkilöstön määrää on tarkoitus vähentää noin neljänneksellä eli 5 000 henkilöllä. Vähennyksestä puolet kohdistuu siviili- ja puolet sotilashenkilökuntaan.

Puolustusvaliokunta toteaa, että Ruotsin puolustuspäätöksen linjausten seurauksena erot Suomen ja Ruotsin puolustusvoimien toiminnan painotuksissa ovat merkittävät. Valiokunta toteaa kuitenkin, että supistusten jälkeenkin Ruotsi käyttää edelleen suhteessa merkittävästi enemmän voimavaroja puolustukseensa kuin Suomi. Ruotsin puolustusmenojen osuus bruttokansantulosta (noin 1,9 prosenttia) on kaavailtujen supistusten jälkeenkin yli neljänneksen Suomen vastaavaa (noin 1,4 prosenttia) suurempi.

Viron, Latvian ja Liettuan liittyminen Naton jäseneksi on puolustusvaliokunnan mielestä ehkä olennaisin Suomen sotilaallisessa turvallisuusympäristössä edellisen selonteon käsittelyn jälkeen tapahtunut muutos. Maat muuttavat puolustusvoimiaan hieman erilaisin painotuksin ammattiarmeijan suuntaan. Puolustusvoimien tehtävissä ja puolustusdoktriinissa painottuvat alueellisen puolustuksen sijasta selkeästi kansainväliset tehtävät, koska maat katsovat liitty-

misen Natoon ja sen myötä kollektiiviseen puolustusjärjestelmään vähentäneen oleellisesti niihin kohdistuvaa sotilaallista uhkaa. Tällä hetkellä kaikki kolme maata osallistuvat Yhdysvaltojen johtamaan koalitioon Irakissa.

Jo Naton edellisen laajenemisen yhteydessä sovittua periaatetta, jonka mukaan uusiin Naton jäsenvaltioihin ei sijoiteta pysyvästi ulkomaisia joukkoja, tukikohtia tai ydinaseita, on sovellettu myös Baltian maiden suhteen. Alueen vakauden kannalta nämä linjaukset ovat olleet myönteinen tekijä. Koska Baltian mailla ei ole omia voimavaroja toteuttaa ilmavalvontaa, Natossa on liittymisen jälkeen tehty päätös huolehtia niiden ilmavalvonnasta toistaiseksi muiden Naton jäsenvaltioiden lentokoneiden avulla. Valiokunta toteaa, että liittokunnan ilmavalvonnan ulottaminen Baltian maihin on herättänyt epäluuloja Venäjällä.

Euroopan unionin toimintakyvyn vahvistaminen

EU:n kehityksen yleispiirteet. Selonteon mukaan Suomi toimii EU:n vahvistamiseksi turvallisuusyhteisönä ja kansainvälisenä toimijana joulukuussa 2003 hyväksytyn Euroopan unionin turvallisuusstrategian mukaisesti. Yhteisvastuuseen ja keskinäisiin sitoumuksiin kaikilla aloilla perustuvan unionin jäsenyys tukee Suomen turvallisuutta. Puolustusvaliokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon, jossa tuetaan hallituksen linjaa EU:n vahvistamisesta kansainvälisenä toimijana.

Puolustusvaliokunta yhtyy selonteon kantaan, jonka mukaan EU:n laajentuminen on vaukuttanut ja vahvistanut Eurooppaa historiallisella tavalla. Vaikka uusien jäsenten kehitys täysipainoisiksi vastuunkantajiksi vie selonteon mukaan aikaa sekä voimavaroja ja voi hidastaa unionin integraation syvenemistä, on laajentumisprosessi Suomenkin kannalta kokonaisuudessa myönteinen kehityskulku. Laajentuminen lisää toisaalta EU:n naapuruuspolitiikan haasteita, kun unioni laajenee epävakampien alueiden naapuruuteen.

Lähtövalaisuuden keskeinen kysymys EU:n kehityksessä on uuden perustuslaillisen sopi-

muksen hyväksymisprosessi jäsenvaltioissa. Valiokunta yhtyy selonteon kantaan, jonka mukaan sopimuksen voimaantulon viivästyminen ei hidastaisi etenemistä tämän selonteon kannalta keskeisen EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan osalta, koska sitä ollaan voimakkaasti kehittämässä jo nykyisen sopimuksen nojalla.

EU:n turvallisuusstrategia. Merkittävä vaihe nykyisen sopimuksen nojalla tapahtuneessa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan nopeassa kehityksessä on viime vuoden joulukuussa hyväksytty EU:n turvallisuusstrategia. Strategia pyrkii selonteon mukaan ohjaamaan ja vahvistamaan unionia globaalina toimijana, joka käyttää aiempaa yhtenäisemmin ja tehokkaammin laajaa välineistöään yhteisten arvojensa ja yhteisen turvallisuutensa edistämiseksi. Strategian avulla EU jatkaa vakauspolitiikkaansa ja vastaa samalla syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeisen maailman haasteisiin.

Valiokunta toteaa asiantuntijakuulemiseensa viitaten, että turvallisuusstrategian merkittävyys huomioon ottaen strategiaa ja sen vaikutusta Suomen toimintalinjaan olisi selonteossa tulut käsitellä yksityiskohtaisemmin. Strategia koostuu ensimmäistä kertaa tiiviiseen ja selkeään muotoon Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamisen keskeiset periaatteet.

EU:n turvallisuusstrategian sisältämien uhkakuvien eroavuutta verrattuna Suomen kansallisiin kriisi- ja uhkamalleihin olisi valiokunnan mielestä ollut myös tarpeen arvioida selonteossa. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että Suomen uhka- ja kriisimallit ovat perusteltu alueellinen sovellus koko Eurooppaa koskevista turvallisuusstrategiassa määritellyistä uhkakuvista.

EU:n turvallisuusstrategian hyväksyminen on valiokunnan mielestä merkittävä edistysaskel unionin ulkoisen toiminnan kehityksessä, erityisesti ottaen huomioon, että se hyväksyttiin varsin pian Irakin sotaan liittyneiden voimakkaiden EU:n sisäisten erimielisyyksien jälkeen. Valiokunta toteaa, että turvallisuusstrategia kuvaa konkreettisella tavalla Suomen turvallisuuden

toimintaympäristön muuttumista maailmanlaajuisesti maamme aktiivisen unionin jäsenyyden myötä.

EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Selonteon mukaan Suomi toimii EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamiseksi ja osallistuu täysimääräisesti yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Selonteossa todetaan unionin keinovalikoiman ulottuvan kolmansien maiden kanssa käytävästä vuoropuhelusta kriisien ennakkoaroitukseen ja ennaltaehkäisyyn sekä edelleen siviili- ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta yhteiskuntien jälleenrakentamiseen. Puolustusvaliokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan kantaan, jonka mukaan unionilla on hyvät mahdollisuudet toimia kokonaisvaltaisesti ja uskottavasti turvallisuuden ja vakauden edistämiseksi.

Ulkoasiainvaliokunta lisää, että unionin ulkoisen toiminnan tulee johdonmukaisesti perustua monenkeskisen yhteistyön ensisijaisuuteen ja Yhdistyneiden kansakuntien johtavaan rooliin. Puolustusvaliokunta yhtyy tähän kantaan ja viittaa edellä käsiteltyyn turvallisuusstrategiaan, jossa todetaan Euroopan unionin ensisijaisena tavoitteena olevan Yhdistyneiden kansakuntien vahvistaminen ja sen varustaminen siten, että se voi täyttää tehtävänsä ja toimia tehokkaasti.

EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka. Puolustusvaliokunta toteaa, että EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on edellisen selonteon käsittelyn jälkeen tapahtunut merkittävää kehitystä. EU:sta on kehittynyt vahvempi turvallisuusyhteisö. EU on jatkanut Helsingin huippukokouksessa alkanutta kriisinhallintaan liittyvien sotilaallisten voimavarojen kehittämistyötä ja määritellyt toukokuussa 2004 uuden, vuoteen 2010 ulottuvan, tarkemman voimavaratavoitteen (Headline Goal 2010).

Unioni on myös osoittanut kykyä konkreettiseen kriisinhallintatoimintaan suorittamalla vuoden 2003 aikana kaksi kriisinhallintaoperaatiota, toisen Makedoniassa (FYROM) ja toisen

Kongon demokraattisessa tasavallassa, sekä ottamalla joulukuussa 2004 Natolta vastuun Bosnia ja Hertsegovinan kriisinhallintaoperaation toteuttamisesta.

Euroopan puolustusviraston perustaminen on valiokunnan mielestä Suomen kannalta tärkeä EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehityssaskel. Viraston toiminta on käytännössä alkamassa vuoden 2005 alkupuolella. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi panostaa viraston toimintaan, jotta siitä kyettäisiin saamaan paras mahdollinen hyöty sekä Suomen puolustusvoimien kehittämiseen että myös suomalaisen puolustusmateriaaliteollisuuden tukemiseen.

Puolustusvirasto antaa Suomelle valiokunnan mielestä mahdollisuuden vaikuttaa EU:n puolustusmateriaalipolitiikan kehittämiseen, kun Suomi on tähän asti ollut useiden keskeisten eurooppalaisten yhteistyöjärjestelyjen ulkopuolella. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi pyrkii aktiivisesti muutoinkin vaikuttamaan EU:n puolustusmateriaalipolitiikan kehittämiseen. Aktiivinen osallistuminen puolustusviraston toimintaan antaa Suomelle mahdollisuuden päästä mukaan Suomen kannalta keskeisiksi katsottaviin yhteiseurooppalaisiin puolustusalan tutkimus- ja kehitysprojekteihin, joiden merkitys valiokunnan arvion mukaan tulee kasvamaan.

Valiokunta käsittelee EU:n nopean toiminnan joukkojen perustamista erikseen jäljempänä.

Yhdysvallat ja transatlanttiset suhteet

Suomi pitää selonteon mukaan transatlanttista suhdetta tärkeänä sekä Euroopan että kansainväliselle turvallisuudelle ja edistää sitä kahdensivulaisesti, EU:n jäsenvaltiona sekä Naton rauhan- kumppanina. Selonteossa pidetään tärkeänä, että yhteistyö toteutuu globaalien vastuun, yhteisten perusarvojen ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamisen hengessä.

Selonteossa pidetään EU:n kumppanuutta Yhdysvaltain kanssa unionin tärkeimpänä ulkosuhteena. Tulevaisuudessa suhteelle todetaan olevan keskeistä EU:n ja Yhdysvaltain voimakas keskinäisriippuvuus talouden alalla sekä yhteiset pääomamarkkinat. Yhteisten päämäärien ohella selonteossa kiinnitetään huomiota siihen,

että EU ja Yhdysvallat ovat useissa konkreettisisissa kysymyksissä, kuten ympäristöpolitiikan, asevalvonnan ja kansainvälisen oikeuden alalla, päätyneet erilaisiin ratkaisuihin. Merkittäviä erimielisyyksiä todetaan liittyvän sotilaalliseen voimankäyttöön kriisitilanteissa. Irakin sota on edelleen ristiriitoja transatlanttisissa suhteissa aiheuttava tekijä.

Yhdysvaltain ulkopolitiikassa on syyskuun 11. päivän jälkeen korostunut maailmanlaajuisen terrorismin vastainen toiminta. Selonteossa todetaan Yhdysvaltain huomattavan sotilaallisen ylivoiman mahdollistavan yksipuolisen voimankäytön. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat esittäneet erilaisia arvioita siitä, pyrkiikö Yhdysvaltain hallinto presidentti Bushin toisella presidenttikaudella käyttämään vaalivoiton myötä kasvanutta poliittista liikkumavaraa entistä enemmän yhteistyöhön pohjautuvan politiikan luomiseen suhteessa Eurooppaan.

Yhdysvallat on selonteossa esitetyllä tavalla uusimassa voimakkaasti asevoimiaan ja samalla myös arvioimassa ulkomaisen sotilaallisen läsnäolonsa muotoja, myös Euroopassa. Maan puolustusbudjettia on tarkoitus kasvattaa selonteossa esitetyllä tavalla noin neljänneksellä 500 miljardiin dollariin vuoteen 2009 mennessä. Yhdysvallat panostaa voimakkaasti tutkimukseen ja tuotekehittelyyn.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa lausunnossaan, että transatlanttisissa suhteissa Suomen kannalta on painotettava pitkän aikavälin tavoitteita eli yhtenäisen EU-politiikan ja toiminnan merkitystä. Suomen tulisi johdonmukaisesti tukea EU-yhtenäisyyttä ja EU:n periaatteiden mukaista toimintalinjaa.

Puolustusvaliokunta toteaa, että transatlanttinen suhde on monista syistä murrosvaiheessa. Kylmän sodan päättymisen jälkeen ei poistuneen yhteisen viholliskuvan tilalle ole löytynyt yhtä yhdistävää transatlanttisen suhteen perustan takaavaa tekijää. Irakin sotaan liittyneet erimielisyydet ovat heikentäneet merkittävästi syyskuun 11. päivän tapahtumien jälkeen EU:n ja Yhdysvaltain välillä vallinnutta yksimielisyyttä. Transatlanttisen suhteen uuden perustan osalta puolustusvaliokunta viittaa ulkoasiainva-

liokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että taloudelliset intressit Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä ovat merkittävät ja keskeiset turvallisuuspäämäärät, esimerkiksi uusien uhkien torjunnassa, ovat samansuuntaiset.

Puolustusvaliokunta toteaa, että EU:n viimeaikainen määrätietoinen kehitys omien sotilaallisten voimavarojen kehittämiseksi, muun muassa puolustusviraston perustaminen ja nopean toiminnan joukkojen kehittäminen, voi olla eduksi transatlanttisten suhteiden kehitykselle, koska tämän kehityksen myötä EU pystyy ottamaan lisääntyvää vastuuta Euroopan turvallisuudesta sekä kansainvälisestä kriisinhallinnasta ja myös parantamaan kykyään toimia yhdessä Yhdysvaltain kanssa.

Suomen suhde Natoon

Suomi kehittää selonteon mukaan edelleen yhteistyötään Naton kanssa osallistumalla aktiivisesti rauhankumppanuustoimintaan ja EU—Nato-yhteistyöhön. Suomi seuraa jatkuvasti Naton uudistumista, sen toimintakyvyn kehitystä ja kansainvälistä merkitystä. Jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin.

Puolustusvaliokunta toteaa, että Naton laajentuminen seitsemällä uudella valtiolla maaliskuussa 2004 on muuttanut Suomelle tärkeän rauhankumppanuuden toimintaedellytyksiä. Naton suunnatessa voimakkaan Keski- ja Itä-Euroopan maiden laajentumisvaiheen päätyttyä rauhankumppanuuden painopistettä kauemmaksi Euroopasta valiokunta korostaa selonteon kantaa, jonka mukaan Suomen tulee pyrkiä varmistamaan, että rauhankumppanuuden toimintamuotoja kehitettäessä Suomen näkökulma ja yhteistyötarpeet tulevat otetuiksi huomioon. Valiokunta tukee myös selonteon pyrkimyksiä vahvistaa Suomen valmiuksia osallistua myös jatkossa Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin esimerkiksi sotilaallista yhteensopivuutta, joukkosuunnittelua ja voimavaroja kehittämällä sekä osallistumalla aiempaa laajemmin harjoitustoimintaan ja lähettämällä suomalaista siviili- tai sotilashenkilöstöä Suomen kannalta keskeisiin Naton päämaja- ja esikuntatehtäviin.

Puolustusvaliokunta yhtyy selonteon arvioon, jossa todetaan yhteisen puolustuksen velvoitteen ja yhteisen johtamis- ja suunnittelujärjestelmän edelleen muodostavan Naton ytimen, vaikka puolustustehtävän suhteellinen merkitys onkin vähentynyt. Naton sotilaallisen järjestelmän uudistamisessa painopiste on kriisinhallinnassa ja uusissa uhissa, vaikka liittokunnan alueen puolustamisen tarpeet otetaan edelleen huomioon. Natosta on näin muotoutumassa myös kriisinhallintaa toteuttava järjestö, jonka toimialue on Afganistanin ISAF-operaation myötä laajentunut Euroopan ulkopuolelle. Valiokunta yhtyy myös selonteon arvioon, jonka mukaan keskeinen kysymys Naton kehityksessä on se, missä määrin Yhdysvallat tulevaisuudessa haluaa toteuttaa kriisinhallintaa monenkeskisen liittojärjestelmän kautta. Valiokunta pitää oikeana myös selonteon arvioita siitä, että Natoa tuskin tulevaisuudessa tarvitaan sotilaallisiin pakotetehtäviin, mutta sen piiristä ja sen voimavaroihin tukeutuen kootaan niihin tarvittaessa koalitioita.

Valiokunta toteaa selonteon kantaan viitaten, että lähivuosien keskeisiä haasteita EU—Nato-yhteistyössä on vuonna 2003 sovitun EU:n ja Naton pysyviä yhteistyöjärjestelyjä koskevan Berliini plus -järjestelyn soveltaminen yhä vaativammissa operaatioissa ja järjestelyn kehittäminen edelleen. Koska valtaosa EU:n jäsenvaltioista osallistuu sekä EU:n nopean toiminnan joukkojen että Naton oman, suuruudeltaan EU:n vastaavaa huomattavasti suuremman nopean toiminnan joukon (20 000 sotilaasta koostuva Nato Response Force, NRF) muodostamiseen, edellyttää tämä toiminta tiivistä yhteistyötä EU:n ja Naton välillä ottaen myös huomioon sen, että EU:n joukkojen harjoittamis- ja arviointitoiminnassa tukeudutaan Natoon.

Puolustusvaliokunta pitää Suomen turvallisuusympäristöä silmällä pitäen merkittävänä Naton ja Venäjän suhteen kehittymistä. Valiokunta pitää myönteisenä, että Naton ja Venäjän yhteistyö kesti viime vuoden erimielisyydet Yhdysvaltain ja Venäjän välillä Irakin sodan suhteen.

Nato—Venäjä-yhteistyö on valiokunnan saaman selvityksen mukaan edistynyt parhaiten uusien uhkien, kuten terrorismin, torjuntaan sekä mm. ohjuspuolustukseen liittyvissä kysymyksissä. Yhteistyö on edelleen varsin yleisellä poliittisella tasolla. Venäjällä tunnetaan edelleen voimakasta epäluuloa Natoa kohtaan.

Kokonaisvaltainen lähestymistapa konfliktien ennaltaehkäisyyn ja kriisinhallintapolitiikkaan

Suomi harjoittaa selonteon mukaan aktiivista ja kokonaisvaltaista konfliktinesto- ja kriisinhallintapolitiikkaa sekä edistää turvallisuuspolitiikan ja kehityspolitiikan sekä kauppapolitiikan yhdensuuntaisia tavoitteita. Suomi pitää tärkeänä konfliktineston, siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan ja konfliktinjälkeisen jälleenrakennuksen käsittelemistä kokonaisuutena, jossa konfliktin eri vaiheissa on käytettävissä tilanteeseen parhaiten soveltuva keinovalikoima. Valiokunta pitää tärkeänä siviilikriisinhallinnan kokonaisuuden kehittämistä, jota käsitellään jäljempänä erikseen.

Ulkoasiainvaliokunta on lausunnossaan käsitellyt laajasti kehityksen ja turvallisuuden suhdetta. Puolustusvaliokunnalla ei ole huomauttamista ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkökohtiin.

Puolustusvaliokunta antaa tukensa Suomen pyrkimykselle kehittää ja harjoittaa johdonmukaista politiikkaa konfliktien estossa ja kriisien hallinnassa. Valiokunta toteaa, että Euroopan unioni on kattavan keinovalikoimansa ansiosta Suomen kannalta tehokkain kanava johdonmukaisen konfliktien ennaltaehkäisyyn sekä kriisinhallintapolitiikan toteuttamiseksi. Valiokunta korostaa myös YK:n keskeistä roolia konfliktien estossa ja kriisien hallinnassa. Pyrkimys kattavaan politiikkaan ja yhdensuuntaisten tavoitteiden toteuttamiseen korostaa puolustusvaliokunnan mielestä Suomen eri kansainvälisissä järjestöissä noudattaman politiikan sekä yksittäisten kantojen johdonmukaisuuden tarvetta.

Uudet uhat

Selonteko linjaa, että Suomi pyrkii edistämään uusien rajat ylittävien ja globaalien turvallisuusongelmien ennaltaehkäisyä ja torjumista laaja-alaisin keinoin. Suomi korostaa terrorismin torjunnassa pitkäjänteisen taustatekijöihin puuttumisen merkitystä ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi ja asevalvonnan edistämiseksi Suomi osallistuu selonteon mukaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön. Lisäksi selonteko korostaa järjestäytyneen kansainvälisen rikollisuuden torjuntaa sekä ympäristöuhkien ennaltaehkäisyä ja torjuntaa. Selonteko mainitsee uusiin uhkiiin liittyvät epäsymmetrisen sodankäynnin keinot lisäksi puolustus suunnittelun perustana käytettävänä uhkamallina. Tällöin epäsymmetrisenä sodankäyntinä ymmärretään sekä sotilaallisten että ei-sotilaallisten toimijoiden toimintaa, jossa keinoja ovat terrorismi ja tuholais toiminta, joukkotuhoaseiden käyttö sekä informaatio sodankäynti.

Selontekoon ja saamaansa selvitykseen viitaten puolustusvaliokunta toteaa, että suoraan Suomeen kohdistuva terrorismin uhka on tällä hetkellä vähäinen eikä Suomi ole kansainvälisen terrorismin todennäköinen tai ensisijainen kohde. Suomi voi kuitenkin joutua välillisesti terrorismin kohteeksi, esimerkiksi Suomessa olevien ensisijaisten kohdemaiden edustajien tai vierailijoiden kautta.

Välillisen terrorismin torjunnassa on valiokunnan saaman selvityksen perusteella olennaista, millaisiksi terroristit kokevat tämäntyyppisen terrorismin kannalta relevanttien kohteiden turvatoimet Suomessa. Turvatoimien ohella merkittävin tapa torjua tämän tyyppistä terrorismia on kansainvälinen tiedusteluyhteistyö, jonka tärkeyteen myös ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota lausunnossaan.

Valiokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa esitettyyn kantaan maahanmuuttajien kotouttamisen ja sopeuttamisen tärkeydestä Euroopan unionin toiminnassa ja pitää tärkeänä, että tätä kotouttamis- ja sopeuttamistoimintaa tapahtuu koko Euroopan unionin alueella.

Selonteossa on Suomen kannalta tärkeitä uusia uhista käsitelty muun muassa ympäristöriskejä, jotka liittyvät ennen kaikkea öljynkuljetuksiin Itämerellä, sekä yleisemmin Venäjän vanhentuvaan infrastruktuuriin, esimerkiksi ydinvoimaloihin, liittyviä turvallisuusriskejä. Sekä öljynkuljetuksiin että ydinvoimaloihin liittyy merkittäviä riskejä Suomen ympäristölle, mutta myös väestölle ja talouselämälle. Valiokunta pitää näihin riskeihin puuttumista esimerkiksi alueellisen yhteistyön avulla tärkeänä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös selonteon kantaan, jossa todetaan, että HIV/aids- ja tuberkuloositilanne Suomen lähialueilla on huono.

Suomen kannalta merkittävänä uutena uhkana on puolustusvaliokunnan mielestä tällä hetkellä pidettävä tietojärjestelmiin kohdistuvaa ns. informaatio sodankäynnin uhkaa. Puolustusvaliokunta viittaa hallintovaliokunnan lausuntoon, jossa tietoverkkoihin kohdistuvia uhkia ja tietoverkkorikollisuutta käsitellään laajasti. Puolustusvaliokunta toteaa, että puolustusvoimille suunnitellun uuden tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän sekä muiden käyttöön otettujen ja suunniteltujen erillisverkkojen avulla on hyvät edellytykset varmistaa valtion johtamisedellytykset myös häiriö- ja poikkeustilanteissa.

Valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella oikeana selonteon linjausta, jonka mukaan uusien uhkien torjunnassa puolustusvoimilla on tämän hetken uhka-arvioihin perustuen vain virka-apua antava rooli. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusvoimien mahdollisuuksia antaa muille viranomaisille virka-apua parannetaan, koska puolustusvoimien materiaali ja esimerkiksi kehitettävät korkean valmiuden yksiköt soveltuvat varsinaisen kansallisen puolustuksen ohella käytettäväksi tarvittaessa myös virka-apuna muun muassa terrorismin torjunnassa. Tässä yhteydessä valiokunta korostaa viranomaisten välisen yhteistyön, harjoittelun ja koordinaation merkitystä, jotta vältetään tehtävien ja voimavarojen päällekkäisyys.

Puolustusvaliokunta tukee ulkoasiainvaliokunnan esitystä pyrkiä lisäämään Suomen rahoitusta johtavien teollisuusmaiden (G8-maat) Globaali kumppanuus -aloitteelle, jonka tavoitteena

on estää joukkotuhoukseiden tai niiden lähtöai-
neiden joutumista terroristien käsiin.

Liittyminen Ottawan sopimukseen

Selonteon mukaan Suomi liittyy henkilömiinat
kieltävään Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja
hävittää jalkaväkimiinat vuoden 2016 loppuun
mennessä.

Vuoden 2001 selonteossa todettiin pyrkimyksenä olevan Suomen liittyminen Ottawan sopimukseen vuonna 2006 ja jalkaväkimiinojen hävittäminen vuoden 2010 loppuun mennessä uskottavasta puolustuskyvystä tinkimättä. Puolustusvaliokunta piti vuoden 2001 selonteosta antamassaan mietinnössä (PuVM 2/2001 vp) jalkaväkimiinakysymyksen ratkaisemista tärkeänä Suomen uskottavan puolustuskyvyn ja laajamittaisen hyökkäyksen torjuntakyvyn säilymisen kannalta. Valiokunta katsoi, että valtioneuvoston tulee vuoden 2004 selonteossa esittää asiasta kattava selvitys ja valtioneuvoston kanta Ottawan sopimukseen.

Puolustusvaliokunta toteaa, että kysymystä jalkaväkimiinoista on selvitetty perusteellisesti edellisen selonteon hyväksymisen jälkeen. Puolustusministeriön asettama jalkaväkimiinaselvitystyöryhmä, jossa olivat puolustusministeriön lisäksi edustettuina ulkoasiainministeriö ja pääesikunta, julkisti helmikuussa 2004 kattavan väliraporttinsa Suomen mahdollisuuksista luopua jalkaväkimiinoista ja liittyä Ottawan sopimukseen uskottavasta puolustuskyvystä tinkimättä.

Työryhmä antoi loppuraporttinsa heinäkuussa 2004. Loppuraportti ei sisältänyt työryhmän yhteistä suositusta, vaan erilliset, toisistaan poikkeavat puolustushallinnon ja ulkoasiainhallinnon edustajien kannat. Puolustushallinnon edustajat työryhmässä katsoivat, että Suomi olisi voinut liittyä sopimukseen vuonna 2012, sen jälkeen kun jalkaväkimiinat on hävitetty. Ulkoasiainhallinnon edustajien mielestä liittymisen olisi tullut tapahtua jo vuonna 2008, jolloin miinat olisi hävitetty neljän vuoden kuluessa samoin vuoteen 2012 mennessä. Ulkoasiainhallinnon edustajat perustelivat nopeampaa aikataulua erityisesti Suomen ulkopoliittikan uskottavuudella. Puolustushallinnon edustajat totesivat

jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaamisen edellyttävän 311 miljoonan euron lisärahoitusta. Ulkoasiainhallinnon edustajien mielestä 200 miljoonaa euroa olisi riittänyt korvaaviin hankintoihin ilman valmiusyhtymien lisävarustamista.

Puolustusvaliokunta toteaa, että jalkaväkimiinoista luopumista koskevan päätöksen kannalta merkittävä on myös Euroopan unionissa jo vuonna 1997 tehty päätös (yhteinen toiminta 97/817/YUTP), jossa Suomi on muiden EU-maiden kanssa sitoutunut lopettamaan jalkaväkimiinojen tuotannon ja kaupan. Päätöksen tavoitteena on tukea jalkaväkimiinojen maailmanlaajuista täyskieltoa. EU:ssa tehty päätös vaikutti valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös siihen, että puolustusvoimien valmiusyhtymiä ei varustettu jalkaväkimiinoilla.

EU-maista tällä hetkellä ovat Ottawan sopimuksen ulkopuolella Suomen ohella Puola ja Latvia. Molemmissa maissa on sopimuksen ratifiointiprosessi valiokunnan saaman selvityksen mukaan käynnissä.

Pelkästään edellä mainitun EU:ssa tehdyn ja Suomea sitovan päätöksen noudattaminen estää — ilman Ottawan sopimukseen liittymistäkin — Suomea uusimasta nykyisiä jalkaväkimiinojaan niiden käyttöänsä päättyessä viimeistään 2020-luvun alussa. Jalkaväkimiinaselvitystyöryhmän raportin mukaan Suomen olisi näin ollen joka tapauksessa korvattava jalkaväkimiinojen suorituskyky niiden teknisen vanhenemisen takia vuosien 2010—2025 välisenä aikana. Vanheneminen tapahtuu kiihtyvällä vauhdilla vuoden 2010 jälkeen. Mainittu EU:n miinoja koskeva päätös on ennen sen hyväksymistä marraskuussa 1997 toimitettu eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan käsiteltäväksi silloisen valtiopäiväjärjestyksen nojalla ja hyväksytty yksimielisesti myös Suomen tuella Euroopan unionin neuvostossa.

Ulkoasiainvaliokunta ei tätä selontekoa koskevassa lausunnossaan ole käsitellyt Suomen liittymistä Ottawan sopimukseen. Lausuntoon sisältyvässä eriävässä mielipiteessä esitetään sopimukseen liittymistä vuonna 2006 ja miinojen hävittämistä vuoteen 2010 mennessä.

Selonteon mukaan jalkaväkimiinat korvaavien järjestelmien hankkimiseen on tarkoitus käyttää 300 miljoonaa euroa. Jalkaväkimiinojen korvaamiseen tarkoitettujen järjestelmien hankkimiseen esitetään puolustushallinnon määräraha-kehukseen 200 miljoonan euron lisäystä vuosille 2009–2016, joka tosin selonteon mukaan otetaan huomioon määräraha-kehyksissä vuoden 2016 jälkeen. Lisäksi puolustusvoimat kohdentaa omasta suunnittelukehuksestään, erityisesti maavoimien iskukyvyyn kehittämiseen tarkoitusta määrärahoista 100 miljoonaa euroa tähän tarkoitukseen.

Valtiovarainvaliokunta toteaa lausunnossaan (VaVL 30/2004 vp), että kustannukset jalkaväkimiinojen korvaamisesta ovat korkeat siihen nähden, että kyse on vielä käyttökelpoisten, toimivien järjestelmien korvaamisesta uusilla. Jalkaväkimiinojen korvaamisen kustannukset eivät valtiovarainvaliokunnan mukaan saa rasittaa puolustusvoimien määräraha-kehystä selonteossa todettua enemmän ja niitä koskevat tarkennetut arviot on annettava aikanaan ajoissa eduskunnalle lopullisen päätöksenteon pohjaksi.

Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan jalkaväkimiinat voidaan korvata Suomen puolustuskykyä vaarantamatta selonteossa esitetyssä aikataulussa, vaikka niiden suorituskykyä ei täysin voida korvata millään muulla järjestelmällä. Jalkaväkimiinojen korvaamiseen liittyen on valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoitus aloittaa erityinen kehitysohjelma vuoden 2005 alusta. Kehitysohjelma sisältää jalkaväkimiinojen poistumisesta aiheutuvan suorituskyvyn korvaamisen, miinojen hävittämisen sekä koulutuksen ja taktiikan kehittämissuunnitelman.

Kehitysohjelman puitteissa määriteltäisiin korvaavat järjestelmät. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällä hetkellä Suomen olosuhteisiin ja voimavaroihin soveltuvimmiksi korvaaviksi järjestelmiksi arvioidaan erilaiset lähitorjunta-aseet (kuten lähipuolustusheittimet ja kranaattikonekiväärit), viuhkapanokset ja niihin liitetyt sensorit, itsenäiset sensorijärjestelmät, modernit panssarimiinajärjestelmät sekä erilai-

set älypanokset. Korvaavien järjestelmien etuna on niiden käytön joustavuus ja tilanteenmukaisuus sekä osalla kauaskantoisuus. Toisaalta korvaavat järjestelmät ovat myös kalliimpia ja niiden tekninen käyttöikä on lyhyempi.

Selonteossa esitetty aikataulu ja rahoitusjärjestely mahdollistavat puolustusvaliokunnan mielestä jalkaväkimiinoista luopumisen Suomen puolustuskykyä vaarantamatta. Korvaavat järjestelmät lisäävät valiokunnan kuulemien sotilasasiantuntijoiden mukaan eräiltä osin merkittävästi Suomen puolustusvoimien tehokkuutta ja ovat miinoista poiketen osin myös kansainväliseen kriisienhallintaan sopivia asejärjestelmiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että maavoimien iskukykyisimmät joukot eli valmiusyhtymät voidaan ensimmäisenä varustaa jalkaväkimiinat korvaavilla uusilla asejärjestelmillä.

Puolustusvaliokunta kannattaa selonteon ehdotusta Suomen liittymisestä Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja jalkaväkimiinoista luopumisesta vuoteen 2016 mennessä. Puolustusvaliokunta edellyttää viitaten myös valtiovarainvaliokunnan lausuntoon, että selontekoon liittyvästä korvaavien järjestelmien rahoitusjärjestelystä eli 200 miljoonan euron lisärahoituksesta puolustusministeriön menokehyksiin vuosina 2009–2016 pidetään kiinni.

Valiokunta pitää tärkeänä, että korvaavien järjestelmien hankintoja pyritään osoittamaan kotimaiselle puolustusmateriaaliteollisuudelle niin suuressa määrin kuin mahdollista. Korvaavien järjestelmien huollon ja ylläpidon järjestelyissä tulee valiokunnan mielestä huomioida ensisijaisesti nykyinen miinojen huoltoon ja ylläpitoon liittyvä varikkokapasiteetti.

Valiokunta korostaa, että liittyminen Ottawan sopimukseen ei vaikuta Suomen puolustusvoimien käytössä oleviin muihin miinajärjestelmiin, kuten ajoneuvomiinoihin ja merimiinoihin. Valiokunta toteaa saamaansa selvitykseen viitaten, että Suomenkin tukemilla ajoneuvomiinoja koskevaan kansainväliseen sopimukseen tähtäävillä neuvotteluilla ei ole merkittävää vaikutusta Suomen puolustusvoimien käytössä oleviin ajoneuvomiinoihin.

Puolustuksen kehittäminen

Puolustuksen kehittämisen perusteet

Suomen puolustuspolitiikka ja puolustusratkaisu. Selonteossa todetaan, että Suomi ylläpitää ja kehittää sotilaallisesti liittoutumattomana maana puolustuskykyään turvallisuusympäristönsä muutosta seuraten. Puolustuskyky mitoitetaan siten, että koko maata puolustetaan. Suomen puolustus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja uudistuvaan alueelliseen puolustusjärjestelmään. Selonteon mukaan sotilaallisen kriisin hallinnan ja nopean toiminnan edellyttämien kykyjen kehittämiseen sekä lisääntyvään kansainväliseen yhteistyöhön kiinnitetään kasvavaa huomiota. Lisäksi kehitetään puolustusvoimien valmiuksia tukea muita viranomaisia.

Puolustusvaliokunta yhtyy edellä esitettyyn selonteon kantaan Suomen puolustuksen kehittämisen perusteista. Valiokunta toteaa, että selonteon linjaus vastaa eduskunnan edellisen selonteon käsittelyn yhteydessä hyväksymää lausumaa, jossa eduskunta edellytti puolustusjärjestelmän kehittämistä yleisen asevelvollisuuden ja alueellisen puolustusjärjestelmän pohjalta (PuVM 2/2001 vp).

Valiokunta toteaa, että Suomi ei ole sotilasliiton jäsen, joten valiokunnan kannan mukaan Suomen sotilaallinen maanpuolustus on järjestettävä ja sitä on kehitettävä sotilaallisesti liittoutumattomana tavoitteena uskottavan kansallisen puolustuskyvyn säilyttäminen. Suomi on poliittisesti sitoutunut Euroopan unioniin ja osallistuu selonteossa esitetyllä tavalla täysimääräisesti unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Puolustusvaliokunta tukee Suomen sitoutumista EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan.

Sekä voimassa olevan EU:n perussopimuksen (Nizzan sopimus) että EU:n uuden perustuslaillisen sopimuksen mukaan Eurooppa-neuvosto voi yksimielisesti päättää, että EU:n jäsenvaltioiden välillä siirrytään yhteiseen puolustukseen. Puolustusvaliokunta toteaa, että tällaista päätöstä ei ole tehty eikä Euroopan unionia voida pitää sotilasliittona.

EU:n uuteen perustuslailliseen sopimukseen sisältyvät Eurooppa-neuvoston päätöksellä jo käyttöön otettu yhteisvastuulauseke (I-43 artikla) sekä ns. turvatakuuartikla (I-41.7 artikla) lisäävät puolustusvaliokunnan mielestä Suomen turvallisuutta ja vakautta.

Turvatakuuartiklan käytännön merkitystä Suomen kannalta ei valiokunnan saaman selvityksen perusteella ole pohdittu tarkemmin selonteon valmistelussa. Puolustusvaliokunta pitää perusteltuna, että valtioneuvosto selvittää, miten yhteisvastuulausekkeen ja turvatakuumääräyksen soveltaminen vaikuttavat Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan ja millaisia käytännön vaikutuksia niillä on.

Suomi kehittää selonteon mukaisesti yhteistyötään Naton kanssa osallistumalla aktiivisesti Naton rauhankumppanuustoimintaan sekä EU—Nato-yhteistyöhön. Valiokunta antaa tukensa tälle yhteistyölle Naton kanssa sekä selonteon linjaukselle kehittää puolustusvoimien toiminnallista ja materiaalista yhteensopivuutta Nato-standardien ja normien mukaisesti. Samoja standardeja ja normeja sovelletaan täysimääräisesti myös EU:n sotilaallisessa yhteistyössä, eikä kansainvälisesti ole käytössä muita sotilasstandardeja. Samalla varmistetaan, että selonteossa mainitulle Suomen turvallisuuspolitiikan linjaan kuuluvalla mahdollisuudelle hakea Naton jäsenyyttä ei muodostu käytännön teknisiä esteitä.

Puolustussuunnittelun kriisi- ja uhkamallit. Selonteon mukaan puolustusvoimien on valmiustauduttava ehkäisemään ennalta ja tarvittaessa torjumaan sotilaallinen voimankäyttö Suomea vastaan. Puolustuksen suunnittelussa käytetyt uhka- ja kriisimallit (alueellinen kriisi, poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus sekä sotilaallisen voiman käyttö joko strategisella iskulla tai strategisella iskulla alkavalla hyökkäyksellä alueiden valtaamiseksi) ovat entiseen selontekoon verrattuna muuttuneet.

Puolustussuunnittelussa varaudutaan selonteon mukaan lisäksi estämään tai rajoittamaan epäsymmetristen sodankäynnin keinojen käyttö (kuten joukkotuhoaseuhka, tietojärjestelmiin

kohdistuvat uhat ja informaatio­sodankäynti sekä terrorismi) yhteiskuntaa vastaan yhteistoimin­nassa muiden viranomaisten kanssa. Puolustus­suunnittelussa otetaan myös huomioon varautu­minen tukemaan muita viranomaisia EU:n yh­teisvastuulausekkeen toteuttamisen puitteissa.

Edellä esitetyt uhkamallit ovat ne selonteon käsittelemistä Suomen turvallisuuteen kohdistu­vista uhkista, joihin vastataan ensi sijassa puolustusvoimilla. Valiokunta toteaa, että uhkamal­leista mahdollisimpia ovat alueellinen kriisi, jol­la on vaikutuksia Suomeen, sekä poliittisen, ta­loudellisen ja sotilaallisen painostuksen käyttö.

Merkittävin muutos puolustus­suunnittelun pohjana olevissa kriisi- ja uhkamalleissa on aiemmin käytössä olleiden strategisen iskun ja laajamittaisen hyökkäyksen uhkamallin yhdistä­minen yhden sotilaallisen voiman käytön uhka­mallin alle. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tähän on päädytty siksi, että sotilaallisen voiman käytön muututtua viime vuosina joustavammaksi ja vaikeammin ennustettavaksi sotilaallista hyökkäystä on entistä vaikeampi ja­kaa selviin vaiheisiin tai tyyppeihin. Strategista iskua pidetään valiokunnan saaman selvityksen mukaan edelleen todennäköisimpänä sotilaallisen voiman käytön muotona. Vaikka laajamittai­seen hyökkäykseen ei enää varaudutakaan erilli­senä, omana uhkamallina ja sen todennäköisyy­den arvioidaan laskeneen, on siihen puolustus­suunnittelussa varauduttu. Suunnittelun perusta­na on, että hyökkäys alueiden valtaamiseksi al­kaisi todennäköisimmin strategisella iskulla.

Valiokunta pitää kansainvälisen turvallisuus­ympäristön muutos huomioon ottaen perusteltu­na, että selonteon sotilaallisen suunnittelun krii­si- ja uhkamalleissa varaudutaan lisäksi uhka­malleina myös epäsymmetrisen sodankäynnin uhkaan sekä EU:n yhteisvastuulausekkeen so­veltamiseen. Valiokunta korostaa selonteon lin­jausta, jonka mukaan epäsymmetrisen sodan­käynnin uhat otetaan huomioon yhteiskunnan varautumisen suunnittelussa kaikilla hallinnon­aloilla.

2010-luvun puolustusjärjestelmän kehittämi­nen

Selonteon toimintaympäristöä koskevassa lu­vussa kuvataan yleisesti eri maiden puolustus­järjestelmien voimakasta muutosta kylmän so­dan jälkeisenä aikana turvallisuusuuhkien muut­ tumisen ja aseteknologian nopeiden muutosten takia. Perinteisen alueen puolustamisen rinnalla korostuu yhteiskunnan demokraattisten perusar­vojen, etujen ja yhteiskunnan elintärkeiden toi­ mintojen puolustaminen, usein kriisinhallinnan keinoin kaukana omien rajojen ulkopuolella. Eu­roopan maiden puolustusratkaisujen todetaan perustuvan yhä pidemmälle tiivistyvään moni­kansalliseen yhteistyöhön. Tästä syystä asevoi­mia kehitetään entistä yhteistoimintakykyisem­ miksi ja toimimaan samoin normein ja standar­dein.

Puolustusvaliokunta toteaa, että Suomen puolustusjärjestelmän kehittäminen vastaa pääpiir­teissään edellä esitettyjä yleisempiä kansainväli­siä puolustusvoimien kehityskulkuja, erityisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen suojaa­ misen sekä kriisinhallinnan ja kansainvälisen yhteistyön korostumisen osalta.

Suomen puolustuksen erityispiirteitä verrat­ tuna muihin Euroopan maihin ovat edelleen alueellinen puolustusjärjestelmä, jota selonteos­sa esitetyllä tavalla pyritään uudistamaan, sekä käytännössäkin toteutuva yleinen asevelvolli­ suus. Valiokunta pitää molempia Suomen olois­sa myös jatkossa perusteltuina.

Valiokunta toteaa, että alueellista puolustus­järjestelmää joudutaan väistämättä uudistamaan rajallisten resurssien sekä sodan ajan joukkojen määrän vähentämisen takia. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että alueelli­nen puolustus on edelleen Suomelle sopiva ja erilaisiin selonteossa määriteltyihin uhkamallei­hin vastaava järjestelmä, jonka avulla kyetään joustavasti ja tehokkaasti säätämään puolus­ tusvalmiutta.

Käsiteltävänä olevassa ja jo edellisessä selon­teossa määriteltyjen, esimerkiksi Suomen naa­purimaihin verrattuna rajallisten resurssien seu­rauksena on puolustusvaliokunnan mielestä puolustusvoimien kehitettävä ja uudistettava alueel-

lista puolustusjärjestelmää edelleen. Alueellisen puolustusjärjestelmän kannalta on valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan tällöin keskeistä yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisen infrastruktuurin, kohteiden ja toimintojen suojaaminen. Valiokunta painottaa omana kantanaan edellisen selonteon yhteydessä hyväksyttyä eduskunnan lausumaa, jonka mukaan koko maata on puolustettava.

Myös käytännössä toteutuva yleinen asevelvollisuus erottaa Suomen puolustusjärjestelmän muista Suomen kanssa vertailukelpoisten maiden puolustusvoimista. Suomessa asevelvollisuuden suorittaa edelleen yli 80 prosenttia miespuolisesta ikäluokasta, kun muissa Pohjoismaissa osuus jää noin puoleen ja esimerkiksi Ruotsin osalta jatkossa huomattavasti tätäkin alemmaksi. Puolustusvaliokunta toteaa selonteon kantaa viitaten, että vain yleisen asevelvollisuuden mahdollistama laaja reservi luo edellytykset koko maan puolustamiselle alueellisen puolustusjärjestelmän pohjalta. Valiokunta korostaa myös yleisen asevelvollisuuden merkitystä Suomessa jatkuvasti korkealla tasolla pysyneen maanpuolustustahdon kannalta.

Asevelvollisuusjärjestelmä luo puolustusvaliokunnan mielestä lisäksi hyvät edellytykset sekä puolustusvoimien vakinaisen että kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa tarvittavan henkilöstön rekrytoinnille. Suomen hyvin koulutetuista reserviläisistä suurelta osin rekrytoitavat rauhanturvaamisjoukot ovat osoittaneet menestyvänsä hyvin vaativissakin kriisinhallintaoperaatioissa monipuolisen koulutustaustansa ja hyvän kielitaitonsa ansiosta.

Puolustusvaliokunta on selonteon käsittelyn aikana pyytänyt pääesikunnalta vertailua yleiseen asevelvollisuuteen ja ammattiarmeijaan perustuvan puolustusjärjestelmän kustannuksista Suomen olosuhteissa. Valiokunnan saaman arvioon perusteella vertailukelpoisten EU-maiden ammattiarmeijoita vastaavan ammattiarmeijan luominen ja ylläpito edellyttäisi Suomen nykyisen puolustusbudjetin moninkertaistamista. Tästä huolimatta tällainen ammattiarmeija ei yksin kykenisi koko Suomen puolustamiseen kaikissa kriisi- ja uhkamalleissa. Ammattiarmeijalla oli-

si mitä ilmeisimmin myös negatiivinen vaikutus maanpuolustustahtoon.

Tässä selonteossa määritellyillä voimavaroilla kyetään valiokunnan saaman selvityksen perusteella luomaan ensi vuosikymmenelläkin käyttökelpoinen puolustusjärjestelmän runko nykyaikaisen johtamis- ja hallintojärjestelmän, eri puolustushaarojen valmiusyhtymien sekä rajallisten erikoisjoukkojen muodossa.

Asemateriaalin nopea tekninen kehitys ja kalistuminen sekä puolustusvoimien nykyisen sotamateriaalin lisääntyvä poistuminen käytöstä ensi vuosikymmenen vaihteesta lähtien aiheuttavat kasvavia paineita puolustusvoimien rahoitukselle. Sodan ajan joukkojen määrän vähentäminen aiheuttaa samanaikaisesti lisääntyviä vaatimuksia operatiivisten joukkojen liikuteltavuudelle ja suorituskyvylle.

Uusiin uhkiiin varautumisen edellyttämät uudet toimintamuodot sekä voimakkaasti kehittyvä kansainvälinen yhteistoiminta erityisesti EU:n kriisinhallintatoiminnan kehityksen myötä lisäävät valiokunnan mielestä entisestään seuraavan selonteon tärkeyttä puolustusvoimien käytössä olevien resurssien ja tehtävien määrittelyssä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, että turvallisuuspoliittisen ympäristön säilyessä nykyiselläänkin nykyisen linjan jatkaminen ja puolustusvalmiuden säilyttäminen edellyttää riittävää rahoitusta.

Tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmä

Puolustusvoimille luodaan selonteon mukaan verkostokeskeisen sodankäynnin asettamat vaatimukset täyttävä, kaikki puolustushaarat kattava yhteinen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmä.

Puolustusvaliokunta pitää puolustusvoimien tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän kehittämistä keskeisenä hankkeena. Aiempaa pienempien sodan ajan joukkojen tehokas käyttö alueellisen puolustuksen järjestelmässä edellyttää erittäin hyvin toimivaa tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmää. Puolustusvaliokunta toteaa saamaansa selvitykseen ja valtiovarainvaliokunnan lausuntoon viitaten, että tietohallintoon käytetään yli 10 prosenttia puolustus-

budjetista ja että johtamisjärjestelmän uusiminen edellyttää erittäin huolellista suunnittelua, jotta myös tällä tavoin kyetään tehostamaan resurssien käyttöä ja saamaan aikaan tuntuja säästöjä.

Ottaen huomioon johtamisjärjestelmän uudistamiseen osoitettavat merkittävät resurssit valiokunta pitää tärkeänä myös linjausta, jonka mukaan puolustusvoimien tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmä on jatkossa sotilaallisen tehtävänsä ohella yhä laajemmin koko valtiojohtoa ja muita viranomaisia tukeva sekä myös kansainvälisen yhteistoiminnan mahdollistava järjestelmä.

Puolustushaarojen kehittäminen

Maavoimat. Maavoimien operatiivisten joukkojen valmiusprikaatit saatetaan operatiivisesti valmiiksi vuoden 2008 kuluessa ja niiden tulivoimaa sekä liikkuvuutta kehitetään. Maavoimien iskukykyä kehitetään. Vuodesta 2009 alkaen maavoimien kehittämisen painopiste on ilmatorjunnan ja alueellisten joukkojen kehittämisessä.

Puolustusvaliokunta toteaa, että suurimmat selonteon puolustusvoimien kokoonpanoon esittämät muutokset koskevat maavoimia. Maavoimille luodaan meri- ja ilmavoimien tapaan uusi erillinen johtamisjärjestelmä. Perustettava erillinen maavoimien esikunta vastaa maavoimien operatiivisesta johtamisesta sekä rauhan että sodan aikana. Maavoimien esikuntaa esitetään perustettavaksi Mikkeliin. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen nojalla, että uudistus selkeyttää maavoimien johtamista ja mahdollistaa maavoimien kehittämisen yhtenä kokonaisuutena.

Selonteossa esitetään jo vuoden 2001 selonteossa tehtyjen linjausten mukaisesti maavoimien sodan ajan vahvuuden laskemista 285 000:een sotilaaseen, joista operatiivisia joukkoja on 60 000. Maavoimien johtoportaiden määrä supistuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin puoleen.

Puolustusvaliokunta toteaa, että vuoden 2001 selonteon nojalla suoritettu maavoimien iskukyvyn kehittämistä koskeva suunnitelma on erittäin merkittävä maavoimien kehittämisen kan-

nalta. Maavoimien iskukykyä on selonteon mukaan tarkoitus kehittää hankkimalla raskaita raketinheittämiä asevaikutuksen ulottamiseksi vastustajan operatiiviseen syvyyteen. Tykistölle hankitaan erikoisampumatarvikkeita alue- ja pistemaalien tulittamiseen ja ilmavoimille luodaan kyky ilmasta maahan -toimintaan. Iskukyvyn kehittämiseen liittyen luodaan kauaskantaisen tulenkäytön edellyttämä tiedustelu- ja maalinosoitusjärjestelmä, joka perustuu suorituskykyisten lennokkien ja nykyaikaisten sensoreiden hyväksikäyttöön.

Puolustusvaliokunnalle on selonteon valmistelun aikana esitelty tarkemmin iskukykytutkimuksen tuloksia. Iskukykytutkimuksen tulosten perusteella pyrkimyksistä hankkia taisteluhelikoptereita on luovuttu. Valiokunta pitää selonteossa esitettyjä vaihtoehtoja maavoimien iskukyvyn kehittämiseksi perusteltuina sekä taloudellisesti että operatiivisesti.

Merivoimat. Merivoimien kehittämisen painopiste on selonteon mukaan meriyhteyksien suojaamisen ja miinantorjuntakyvyn parantamisessa sekä liikkuvien rannikkojoukkojen kehittämisessä. Merivoimien sodan ajan vahvuus vähenee selonteon esitysten mukaisesti vuoteen 2008 mennessä noin 25 000 sotilaalla. Tämän jälkeen merivoimien vahvuudeksi jää noin 30 000 sotilasta.

Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan pääosa jäljelle jäävistä merivoimien joukoista kuuluu puolustusvoimien nopeimmin perustettaviin ja hyvin varustettuihin operatiivisiin joukkoihin, joten merivoimien sodan ajan joukkojen määrän sinänsä merkittävä supistaminen ei heikennä merivoimien kykyä suoriutua sille annetuista tehtävistä.

Ilmavoimat. Ilmavoimien osalta kehitetään erityisesti hävittäjätorjunnan sekä ilmapuolustuksen tulenkäytön johtamisjärjestelmän suorituskykyä. Hornet-kaluston suorituskykyä nostetaan toteuttamalla kaluston ylläpitopäivitykset, minkä lisäksi aloitetaan ilmasta maahan -toiminnan mahdollistavan kauaskantoisen täsmäasejärjestelmän hankinnat. Ilmavoimille on tarkoitus

mahdollistaa kyky osallistua kansainvälisiin operaatioihin vuodesta 2008 alkaen. Lisäksi selonteossa todetaan, että ensi vuosikymmenellä tarvitaan 2—3 raskaamman kuljetuskoneen kyky, jolla voidaan nykyistä paremmin tukea kotimaan operaatioita sekä kansainvälisissä operaatioissa olevia joukkoja. Ilmavoimien sodan ajan joukkojen määrä säilyy selonteon mukaan ennallaan nykyisessä noin 35 000 sotilaassa.

Puolustusvaliokunta tukee pyrkimystä mahdollistaa ilmavoimien kyky osallistua kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin vuodesta 2008 alkaen. Valiokunta toteaa, että esitetty Hornet-kaluston ilmasta maahan -kyvyn kehittäminen liittyy ennen kaikkea edellä käsiteltyyn maavoimien iskukyvyn kehittämiseen. Valiokunta pitää tämän kyvyn hankkimista perusteltuna, koska sodan ajan joukkojen supistuessa tämä kyky mahdollistaa merkittävän tulivaikutuksen siirtämisen koko valtakunnan alueelle lyhyessä ajassa. Jo käytössä olevan Hornet-kaluston aseistuksen täydentäminen uudella kyvyllä on myös kustannustehokas tapa lisätä tulivaikutusta. Lisäksi ilmasta maahan -kyky yhdessä muiden edellä käsiteltyjen asejärjestelmien kanssa muodostaa valiokunnan saaman selvityksen mukaan taistelunkestävän, monipuolisen ja kustannustehokkaan kokonaisjärjestelmän hyökkäysten torjuntaan.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että selonteossa kaavailulla 2—3 raskaamman kuljetuskoneen kyvyn hankkimisella tarkoitetaan muissa Pohjoismaissa käytössä olevia keskiraskaita kuljetuskoneita, kuljetuskyvyltään Hercules C-130:tä vastaavien koneiden hankkimista. Vaihtoehtoina on koneiden ostaminen tai niiden kuljetuskyvyn hankkiminen kansainvälisin yhteistoimintajärjestelyin. Raskaamman kuljetuskyvyn hankkimisen tärkein peruste olisi kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumisen lisääntyminen. Koska kaavailut konetyypit soveltuisivat myös ilmatankkaukseen, parantaisi koneiden hankinta Suomen omistukseen Hornetien käytettävyyttä Suomessa myös sodan ajan tilanteessa. Valiokunta pitää esitetyn raskaamman kuljetuskyvyn hankkimista perusteltuna. Konkreettinen tapa, jolla kuljetuskyky han-

kitaan, edellyttää valiokunnan mielestä vielä tarkempia selvityksiä.

Mahdollisen strategisen ilmakuljetuskyvyn (kuljetuskyvyltään Airbus A400 M:ää vastaava) hankinnassa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan lähdetty siitä, että tämä kyky hankitaan tarvittaessa ostopalveluina osallistumalla kansainvälisiin yhteistoimintajärjestelyihin. Valiokunta toteaa saamaansa selvitykseen viitaten, että Suomi on marraskuussa 2004 liittynyt EU:n strategisen ilmakuljetuksen väliaikaisjärjestelyyn (SALIS), jonka puitteissa Suomelle varataan kriisinhallintaoperaatioiden tarpeita varten tietty määrä strategista ilmakuljetuskapasiteettia.

Puolustusvoimien rakennemuutos, henkilöstövaikutukset ja käytettävissä olevat voimavarat
Puolustusvoimien johtamis- ja hallintojärjestelmä sopeutetaan selonteon mukaan vastaamaan turvallisuusympäristön muutoksia ja sodan ajan joukkomäärien pientymistä. Painetta tehostaa rajallisten resurssien käyttöä korostavat entisestään uudet tehtävät, kansainvälisen yhteistoiminnan lisääntyminen sekä kustannusten jatkuva kohoaminen.

Selonteon mukaan johtamis- ja hallintojärjestelmän uudistamisen ja rationalisointitoimenpiteiden myötä tavoitteena on vähentää noin 1 200 henkilötyövuotta vuoden 2012 loppuun mennessä. Samanaikaisesti tavoitteena on kohdentaa puolustusvoimien kehittämisohjelmiin nykyisistä tehtävistä vähintään 500 henkilötyövuotta. Vuosina 2008—2012 on selonteon mukaan rakenteellisilla toimenpiteillä tavoitteena saattaa toimintamenot vuoden 2004 tasolle keskimäärin 50 miljoonan euron vuotuisin säästöin kohdennettaviksi kehittämishankkeisiin.

Selonteko jatkaa vuoden 1997 selonteossa käynnistettyä puolustusvoimien rakennemuutosta. Suurimmat selonteon sisältämät organisaatiomuutokset ovat erillisen Maavoimien esikunnan perustaminen Mikkeliin sekä nykyisten kolmen maanpuolustusalueen ja 12 sotilasläänin lakkauttaminen. Niiden tilalle esitetään perustettavaksi seitsemän sotilasläänä, joista neljä (Etelä-Suomen sotilaslääni, Länsi-Suomen sotilaslää-

ni, Itä-Suomen sotilasläänin sekä Pohjois-Suomen sotilasläänin) ovat ns. operatiivisia sotilasläännejä. Lakkautettavien sotilasläänien tilalle on tarkoitus perustaa aluetoimistoja asevelvoitusasioiden ja muiden palveluiden hoitamiseksi ja yhteyden pitämiseksi reserviin.

Puolustusvoimien johtamisjärjestelmässä tapahtuu näin merkittävä muutos, kun alueellisten esikuntien tarve on jatkossa 49 esikuntaa nykyisen järjestelmän 87 esikunnan sijasta. Myös rauhajan aikana toimivien esikuntien määrä laskee 17:ään nykyisestä 24:stä.

Puolustusvoimien materiaalilaitoksen osalta todetaan, että laitoksen rationalisointia jatketaan ja toimintaa sopeutetaan mm. yhdistämällä varikoita ja laitoksia. Valtiovarainvaliokunta toteaa lausunnossaan saamaansa selvitykseen viitaten, että maavoimien toiminnallinen tarve on noin 10 varikkoa nykyisen 15 sijasta. Varikoiden osalta pyritään ensisijaisesti tehostamaan toimintaa yhdistämällä eri varikoiden hallintoa ja toimintoja vaihteittain.

Merivoimien osalta Merivoimien esikunta on tarkoitus siirtää Turkuun ja lakkauttaa varusmieskoulutus Utön, Örön, Russarön ja Mäkiluodon linnakkeilla vuoden 2005 kuluessa.

Selonteon mukaan maavoimien koulutusorganisaatio muutetaan vastaamaan varusmieskoulutuksen mukaista tarvetta. Muutos toteutetaan muun muassa uudelleen organisoimalla ja yhdistämällä joukko-osastojen hallintoja ja organisaatioita sekä tarkistamalla niiden tehtäviä. Varuskuntien ylimääräisistä kiinteistöistä ja toimintoista olisi tarkoitus luopua puolustusministeriön päätöksellä.

Puolustusvaliokunta toteaa, että tämä selonteko on ensimmäinen puolustusvoimien rakennemuutoksen aikana, joka ei sisällä konkreettisia rationalisointitoimenpiteitä joukko-osastojen tai varikkojen tasolla yksilöitynä. Selonteossa mainitaan ainoastaan Merivoimien rationalisointitoimenpiteet Saaristomeren meripuolustusalueella, jotka koskevat saaristokunnissa olevia linnakkeita ja Turun Rannikkopatteriston toimintaa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on todettu, että vuosina 2008—2012 nykyisten rahoi-

tuskehysten puitteissa edellytettävät noin 50 miljoonan euron vuotuiset säästöt toimintamenoissa merkitsevät välttämättä huomattavia rationalisointitoimenpiteitä. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat olleet yksimielisiä siitä, että säästötavoitteita ei tulisi pyrkiä saavuttamaan pelkästään nykyisiä toimintoja edelleen rationalisoimalla, koska tällaiset toimenpiteet on toteutettu jo puolustusvoimien rakennemuutoksen aiemmissa vaiheissa.

Puolustusvoimien toimintamenojen kohdentamisessa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan jo vuosina 2004—2008 otettava huomioon myös uusia menotarpeita. Valiokunnan mielestä perusteltu varusmiesten sosiaalisen aseman kehittäminen, esimerkiksi kotiuttamisrahan palauttaminen ja päivärahan korottaminen, sekä nopean toiminnan joukkojen varustaminen ovat esimerkkejä uudistuksista, jotka aiheuttavat lisää menoja puolustusvoimille. Meneillään olevat ja käynnistyvät mittavat puolustusvoimien kehittämisohjelmat edellyttävät lisäksi merkittäviä henkilöstö- ja voimavaranostuksia.

Edellisen selonteon jälkeen toteutettu puolustusvoimien kiinteistöuudistus, vaikka sillä on valiokunnan saaman selvityksen mukaan ollut myönteistä vaikutusta puolustusvoimien kiinteistöjen edellyttämien peruskorjaus- ja uusin-vestointien toteuttamisen kannalta, on kiinteistöille asetetun korkean vuokratuoton vaatimuksen takia johtamassa vuokramenojen merkittävään kasvuun. Valiokunta viittaa aiempiin kannanottoihinsa ja toteaa, että täysin markkinaehtoisien vuokratuoton vaatimuksen asettaminen puolustushallinnon käyttötarkoitukseltaan käytännössä rajatuille kiinteistöille ei ole jatkossa perusteltua.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat esittäneet, että merkittävä osa henkilöstön vähentämis- ja uudelleenkohdentamistavoitteesta kyettäisiin toteuttamaan tekemällä alkuvuodesta 2005 päätös kahden joukko-osaston lakkauttamisesta sekä vuoden 2008 selonteossa päätös kahden muun joukko-osaston lakkauttamisesta sekä toteuttamalla Puolustusvoimien materiaalilaitoksen rationalisointi. Nämä toimenpiteet kat-

taisivat noin 70 prosenttia henkilöstön vähentämistarpeesta. Loput vähentämistarpeesta kyettäisiin kattamaan johtamis- ja hallintojärjestelmän (JOHA 2008) ja merivoimien rationalisoinnilla sekä joukkojen ja läänien varastoinnin rationalisoinnilla. Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa todetaan, että pienenevien ikäluokkien ja määrältään vähentyvien sodan ajan joukkojen kouluttaminen voitaisiin toteuttaa vuodesta 2008 alkaen 20 joukko-osastossa ja edelleen vuodesta 2012 alkaen 18 joukko-osastossa. Puolustusvaliokunta katsoo, että puolustusvoimien koulutusjärjestelmän uudistamista on tarkasteltava koko puolustusvoimien osalta.

Henkilöstön vähentämistoimenpiteet kohdistuisivat valiokunnan saaman selvityksen mukaan pääasiassa siviilihenkilökuntaan, ja ne kyettäisiin valiokunnan saaman selvityksen mukaan toteuttamaan pääosin eläkkeelle siirtymisten avulla. Uudelleen kohdentaminen toteutuisi pääasiassa sotilashenkilökunnan siirroilla. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että puolustusvoimien henkilöstön ikärakenne antaa mahdollisuuksia rationalisoinnin toteuttamiselle, kun puolustusvoimien palveluksesta arvioidaan vuosina 2004—2012 siirtyvän vanhuuseläkkeelle yhteensä noin 4 300 henkilöä, joista siviilien osuus on noin 2 000 henkilöä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ns. kokonaislähtöpoistuma (eläkkeelle siirtyminen ja muu henkilöstön poistuma) näinä vuosina olisi yhteensä noin 7 300 henkilöä, joista siviilien osuus olisi noin 3 500 henkilöä.

Kaikki edellä yksilöidyt rationalisointitoimenpiteet toisivat valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan laskennallisesti vuoden 2012 jälkeen yhteensä noin 36 miljoonan euron vuosittaiset säästöt palkkakuluissa sekä 10 miljoonan euron säästöt kiinteistömenoissa.

Puolustusvaliokunta toteaa, että edellä käsitellyt mittavat rationalisointitoimenpiteet eivät valiokunnan saaman selvityksen mukaan riittäisi palauttamaan puolustusvoimien toimintamenoja edellytetylle vuoden 2004 tasolle, koska säästöt toteutuisivat kokonaisuudessaan vasta vuoden 2012 jälkeen. Näiden lisäksi olisi valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuosina

2008—2012 säästettävä vuositasolla toimintamenoista 5—25 miljoonaa euroa. Nämä säästöt pyrittäisiin valiokunnan saaman selvityksen mukaan ensisijaisesti saamaan aikaan ns. kumppanuustoiminnasta saatavilla kustannushyödyillä. Toinen vaihtoehto saada aikaan säästöt olisi tinkiä lyhytaikaisten toimenpiteiden avulla puolustusvoimien varsinaisesta toiminnasta eli vähentää harjoitustoimintaa ja kertausharjoituksia. Valiokunta pitää jälkimmäistä vaihtoehtoa puolustusvoimien toiminnan ja varsinaisten tehtävien hoidon kannalta selkeästi huonompana vaihtoehtona.

Rationalisointitoimenpiteistä saatavien säästöjen aikaansaaminen edellyttää valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan aikataulullisesti rationalisointia koskevien päätösten tekemistä osittain jo alkuvuodesta 2005.

Puolustusministeriö on valiokunnan saaman selvityksen mukaan asettanut selvitysmiehiä selvittämään varuskuntarakenteen sekä Puolustusvoimien materiaalilaitoksen ja varastojen kehittämisen eri vaihtoehtoja. Selvitysmiesten on määrä antaa raporttinsa helmikuun puoliväliin 2005 mennessä.

Puolustusvoimien rationalisoinnin jatkamiselle on selonteossa asetettu mittavat henkilöstön vähentämis- ja uudelleenkohdentamistavoitteet. Valiokunta katsoo, että rationalisointitoimenpiteiden toteuttamisen keskeisimpänä perustana tulee olla puolustusvoimien toiminnalliset tarpeet. Toimenpiteiden yhteiskunnalliset, alueelliset ja kokonaisuuden puolustukseen liittyvät vaikutukset ovat valiokunnan mielestä tämän ohella kokonaisarvioinnissa huomioon otettavia seikkoja. Puolustusvoimien nykyisen varuskunta- ja varikkorakenteen kehittämistä on valiokunnan mielestä ensin arvioitava suhteessa selonteon rationalisointitavoitteisiin. Mikäli tehtävät ja jo tehdyt selvitykset osoittavat rakenteelliset toimenpiteet välttämättömiksi, puolustusvaliokunta esittää vakavasti harkittavaksi, että tarpeelliset päätökset tehtäisiin sellaisella aikataululla, että rationalisointitoimenpiteisiin liittyvä epävarmuus ja epävarmuuden aiheuttamat haitalliset vaikutukset kyettäisiin minimoimaan.

Puolustusvaliokunta edellyttää, viitaten myös valtiovarainvaliokunnan lausuntoon, että rationalisointitoimenpiteiden henkilöstölle aiheuttamat haittavaikutukset on pyrittävä minimoimaan. Valiokunta korostaa, että rationalisointitoimenpiteet on hoidettava hyvän työnantajan periaatteita täysimääräisesti noudattaen. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

Puolustusvoimien virkamiehet ovat puolustushallinnosta annetun lain nojalla velvollisia siirtymään toiseen puolustushallinnon virkaan tai tehtävään, kun se on tarpeen tehtävien hoidon tai asianomaisen palveluksen asianmukaista järjestelyä varten. Puolustusvaliokunta pitää siirtovelvollisuuden säilyttämistä välttämättömänä, mutta katsoo, että valtioneuvoston tulee selvittää, onko muilta osin tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin sen huomioimiseksi, että puolustusvoimien palveluksessa olevat henkilöt ovat muiden hallinnonalojen alueellistamistoimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden kanssa tasavertaisessa asemassa. Tämä selvitys on valiokunnan mielestä tarpeen, koska puolustusvoimien rationalisointitoimenpiteitä käsitellään myös osana valtion toimintojen alueellistamisohjelmaa.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota ainoana rationalisointitoimenpiteenä selonteon yksilöimän Turun Rannikkopatteriston lakkauttamisen ja alueen merivalvontalinnakkeiden varusmieskoulutuksen lakkauttamisen aiheuttamiin mittaviin paikallisiin vaikutuksiin alueen kunnissa, erityisesti Korppoossa. Valiokunnan mielestä sinänsä puolustusvoimien kehittämisen näkökulmasta perustellut rationalisointitoimenpiteet ovat Korppoon tapauksessa valiokunnan saaman selvityksen mukaan muodostamassa vakavaa uhkaa koko kunnan elinkelpoisuudelle, kun kunnassa olevista työpaikoista sekä kunnan verotuloista on häviämässä noin kolmasosa. Lisäksi rationalisointitoimenpiteet uhkaavat romuttaa kunnan koulu- ja sosiaalitoimen nykyjärjestelyt sekä heikentää merkittävästi vaikeissa saaristo-oloissa olennaisia julkisia liikenneyhteyksiä. Toimenpiteiden huomattavat paikalliset vaikutukset huomioon ottaen puolustusvaliokunta pi-

tää välttämättömänä, että valtioneuvosto selvittää pikaisesti yhteistyössä Korppoon ja muiden alueen kuntien kanssa, miten Turun Rannikkopatteriston lakkauttamisen ja varusmieskoulutuksen lopettamisen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia alueen elinkelpoisuuteen voidaan merkittävästi lieventää.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittäminen

Selonteon mukaan sotilaallista maanpuolustusta tukeva vapaaehtoinen maanpuolustus organisoidaan uudelleen siten, että se voi tukea viranomaisten toimintaa kaikilla tasoilla. Uudistuksen lähtökohtina ovat valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteiskunnan, puolustusvoimien sekä vapaaehtoisen järjestökentän tarpeet. Tässä tarkoituksessa muodostetaan maakuntajoukkoja, jotka kuuluvat puolustusvoimien sodan ajan joukkoihin. Valtioneuvosto harkitsee selonteon mukaan erillisen vapaaehtoista maanpuolustusta koskevan lain tarpeellisuutta.

Puolustusvaliokunta pitää hyvänä selonteon sisältyvää selkeätä viestiä vapaaehtoisesta maanpuolustustyöstä voimavarana, joka edistää kansalaisten arjen turvallisuutta, varautumista uusiin uhkiiin ja sotilaallista puolustusvalmiutta.

Keskeinen selonteon vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä koskeva uudistus on maakuntajoukkojen perustaminen. Ehdotetut maakuntajoukot muodostaisivat osan puolustusvoimien alueellisista joukoista. Joukot muodostettaisiin olemassa olevien sodan ajan joukkojen pohjalta, ja ne olisivat osa maa-, meri- ja ilmapuolustusvoimien sodan ajan vahvuutta. Henkilöstö maakuntajoukkoihin rekrytoitaisiin pääasiassa oman kotiseutunsa puolustamiseen sitoutuneista vapaaehtoisista reserviläisistä. Koulutuksessa merkittävä osa olisi puolustusvoimien ohella Maanpuolustuskoulutus ry:llä, jonka oikeudellista asemaa kehitettäisiin.

Puolustusvaliokunta korostaa, että ehdotetut maakuntajoukot olisivat ehdotuksen mukaan selkeästi osa puolustusvoimien kokoonpanoa. Sotilaallisia yksiköitä ei näin jatkossakaan kuuluisi vapaaehtoisjärjestöihin, vaan ainoastaan puolustusvoimiin. Toiminnan puitteet täytyy va-

liokunnan mielestä määritellä lainsäädännössä, ja valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella tarpeellisenä säätää erillinen vapaaehtois- ta maanpuolustusta koskeva laki, johon liittyviä seikkoja selonteossa yksilöidään. Valiokunta pitää tärkeänä linjausta, jonka mukaan sotilas- aseilla ja asejärjestelmillä tapahtuva koulutus suoritettaisiin aina puolustusvoimien henkilös- tön valvonnassa ja sotilasaseet säilytettäisiin puolustusvoimien valvonnassa ja varastoissa. Puolustusvaliokunta korostaa myös, että va- paaehtoisen maanpuolustuksen kehittämisen yh- teydessä sille täytyy luoda riittävän parlamen- taarisen valvonnan takaavat rakenteet.

Puolustusvaliokunta pitää Maanpuolustus- koulutus ry:n asemaa maakuntajoukkojen koulu- tuksesta huolehtivana organisaationa tärkeänä ja kannattaa sen aseman vakiinnuttamista esimer- kiksi julkisoikeudelliseksi yhteisöksi, jonka hal- linto- ja toimintaperiaatteet olisi määritelty lain- säädännössä. Valiokunta pitää toisaalta tärkeä- nä, että maakuntajoukkojen muodostaminen ei vaikuta perinteisten maanpuolustusjärjestöjen asemaan vapaina kansalaisjärjestöinä. Puolus- tusvoimien ja kansalaisjärjestöjen yhteistyössä vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämisek- si tulee valiokunnan mielestä pyrkiä aitoon kumppanuuteen. Valiokunta korostaa, että va- paaehtoisen maanpuolustustyön kehittämisessä tulee ottaa laajasti huomioon eri kansalaispiirei- hin kuuluvien ihmisten tarpeet, jotta se kehittyi- si yleisen asevelvollisuuden tapaan laajasti yh- teiskuntaan ankkuroituneena järjestelmänä.

Valiokunta katsoo myös ulkoasiainvaliokun- nan ja hallintovaliokunnan lausuntoihin viita- ten, että vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehit- tämisessä on pidettävä erityistä huolta viran- omaisten roolien selkeydestä, erityisesti mitä tu- lee siviili- ja sotilasviranomaisten väliseen sel- keään työnjakoon.

Puolustusvaliokunta korostaa saamaansa sel- vitykseen viitaten, että ehdotetuilla toimenpiteil- lä ei ole tarkoitus puuttua esimerkiksi sotilas- ja pelastusviranomaisten väliseen työnjakoon ja vastuisiin.

Valiokunta pitää perusteltuna mahdollisuutta käyttää jatkossa maakuntajoukkoja myös virka-

aputehtävissä varusmiesten sijasta puolustusvoi- mien virka-apuna. Tällöin kaikista virka-avun pyytämiseen ja käyttöön liittyvistä päätöksistä olisivat luonnollisesti nykyistä vastaavalla ta- valla vastuussa virka-apua pyytävät, esimerkik- si poliisin ja pelastustoimen viranomaiset. Vir- ka-avun tehostamiseksi maakuntajoukkojen koulutuksessa voitaisiin valiokunnan mielestä ottaa huomioon myös virka-aputehtävät. Lisäksi tulisi pyrkiä hyödyntämään reserviläisten siviili- ammattitaitoa.

Valiokunta pitää tärkeänä selonteossa esitet- tyä tavoitetta selvittää ja laajentaa ei-asevel- vollisten naisten asemaa ja mahdollisuuksia vapaa- ehtoissa maanpuolustuksessa. Valiokunta tu- kee pyrkimyksiä mahdollistaa myös ei-asevel- vollisten naisten osallistuminen maakuntajouk- koihin koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Tässä yhteydessä tulisi selvittää mahdollisuudet nais- ten sijoittamiselle myös poikkeusolojen organi- saatioihinsa. Naisten asema oikeuksineen ja vel- vollisuuksineen olisi valiokunnan mielestä tur- vattava myös säädöspohjaa ja kannustejärjestel- mää kehittämällä.

Kriisinhallinta

Sotilaallisen kriisinhallinnan kehittäminen

Selonteon mukaan Suomen kansainvälistä krii- sinhallintakykyä kehitetään ottamalla huomioon EU:n joukkotarpeet, Naton rauhankumppanu- den suunnittelu- ja arviointiprosessin asettamat suoritevaatimukset sekä pohjoismainen kriisin- hallintayhteistyö. Suomi osallistuu täysipainoi- sesti EU:n voimavara- ja materiaaliyhteistyön kehittämiseen ja toteutukseen sekä uusien ny- kyistä suorituskykyisempien joukkojen luomi- seen.

Selontekoon viitaten valiokunta toteaa, että valmistautuminen entistä monimuotoisempaan ja vaativampaan kriisinhallintatoimintaan edel- lyttää Suomelta entistä suurempaa joustavuutta, reagointinopeutta ja jatkuvaa sopeutumista muuttuvaan turvallisuustilanteeseen. Puolustus- valiokunta tukee selonteossa esitettyä linjausta, jonka mukaan Suomi selvittää mahdollisuutta avata harjoitusalueitaan ja ilmatilaansa EU:n

tarpeisiin sekä muuta kansainvälistä koulutus- ja harjoitustoimintaa varten. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä selonteossa mainitun Enontekiön lisäksi esimerkiksi mahdollisuuteen käyttää Kauhavan Lentosotakoulun resursseja kansainväliseen harjoitus- ja koulutustoimintaan.

Valiokunta korostaa, että Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumisen keskeinen periaate tulee myös jatkossa olla, että osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan mahdollisimman pitkälle tukee samalla oman maan puolustusta.

Suomi on osallistunut rauhanturvaamiseen ja kansainväliseen kriisinhallintaan lähes 50 vuoden ajan. Valiokunta pitää merkittävänä, että Suomi on 10 viime vuoden aikana kyennyt säilyttämään merkittävän panoksensa kansainvälisessä kriisinhallinnassa, vaikka kriisinhallintaoperaatioiden luonne erityisesti entisen Jugoslavian alueella ja Afganistanissa käynnistetyissä operaatioissa on muuttunut huomattavasti vaativammaksi.

Lähtökohdaksi Suomen osallistumiselle kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan on vakiintunut viime vuosina taso, että Suomella on yhtä aikaa kansainvälisissä operaatioissa noin 1 000 sotilasta ja että kansainvälisen kriisinhallinnan kulut vuositasolla ovat noin 100 miljoonaa euroa. Valiokunta kiinnittää huomiota valtiovarainvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että tällä hetkellä ulkoasiainministeriö ja puolustusministeriö ovat budjetoineet sotilaalliseen kriisinhallintaan vuosille 2006—2008 huomattavasti alle tämän määrän. Alibudjetointi on valtiovarainvaliokunnan mukaan runsaat 13 miljoonaa euroa vuonna 2006 ja noin 25 miljoonaa euroa vuosina 2007 ja 2008.

Puolustusvaliokunta pitää Suomen nykyisin kansainväliseen kriisinhallintaan osoittamia voimavaroja oikean suuruisina. Kriisinhallintaan osoitetut varat vastaavat nykytasolla noin viittä prosenttia koko puolustusbudjetista. Valiokunta pitää mahdollisena, että tulevaisuudessa paineet kansainvälisen toiminnan osuuden kasvattamiseen lisääntyvät. Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että kansainvälisen toiminnan laajentuessa siihen osoitettujen henkilö- ja taloudellisten re-

surssien määrän ohella huolehditaan myös resurssien laadullisesta tasosta.

EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan kehitys

Selonteon mukaan EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on edennyt vuoden 1999 Helsingin Eurooppa-neuvoston päätöksen mukaisesti. Unioni on perustanut kriisinhallintatoiminnan edellyttämät päätöksentekorakenteet ja kehittänyt ja koonnut sotilaallisia ja siviilivoimavaroja kriisinhallintaa varten. Valiokunta korostaa, että EU:n kriisinhallintatoiminnan nopea kehitys on lähtenyt liikkeelle Suomen ja Ruotsin Amsterdamin sopimukseen johtaneissa neuvotteluissa tekemästä aloitteesta.

Valiokunta toteaa, että vuoden 2001 selonteon käsittelyn jälkeen unionin kriisinhallintatoiminta on edennyt nopeasti käytännön tasolle. Unioni on toteuttanut tai toteuttamassa kolmea varsin erityyppistä operaatiota vuoden 2003 ja 2004 aikana. Makedonian (FYROM) Concordia-operaatio ja Bosnia ja Hertsegovinassa vasta alkanut Althea-operaatio toteutetaan Naton voimavaroihin tukeutuen Berliini plus -järjestelyn nojalla. Kongon demokraattisessa tasavallassa toteutettu Artemis-operaatio toteutettiin EU:n jäsenvaltioiden omin voimavaroin. Artemis-operaatiosta saaduilla kokemuksilla on valiokunnan saaman selvityksen mukaan ollut merkittävä vaikutus EU:n nopean toiminnan joukkojen suunnitteluun.

EU:n nopean toiminnan joukot

Selonteon mukaan Suomi valmistautuu osallistumaan Euroopan unionin kehitteillä oleviin nopean toiminnan joukkoihin. Tarve nopean toiminnan kyvyn kehittämiseen mainittiin jo osana EU:n alkuperäistä sotilaallisen kriisinhallinnan joukkotavoitetta Helsingin Eurooppa-neuvostossa joulukuussa 1999. Nopean toiminnan joukkoja on viime vaiheessa kehitetty Ison-Britannian, Ranskan ja Saksan helmikuussa 2004 tekemän aloitteen pohjalta. Joukot otettiin osaksi EU:n kriisinhallinnan kehittämisen perustana olevaa joukkotavoitetta toukokuussa 2004 (*Headline goal 2010*).

Taisteluosastot ovat selonteossa esitetyllä tavalla sotilaallisesti omavaraisia joukkokokonaisuuksia, joista kuhunkin kuuluu yhteensä noin 1 500 henkilöä sekä tarvittavat erikoisjoukko-, ilmavoima- ja merivoimavahvennukset. Puolustusvaliokunta korostaa, että EU:n nopean toiminnan joukoista käytetty nimitys taisteluosasto (engl. *battlegroup*) on vakiintunut sotilastekninen termi, joka kuvaa pelkästään joukko-osaston kokoa (vahvennettu pataljoona) eikä niinkään sen käyttötarkoitusta.

Selonteon käsittelyn aikana Suomi on tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksellä 3. päivänä marraskuuta 2004 ilmoittanut, että Suomi on valmis osallistumaan yhteiseen taisteluosastoon paitsi Ruotsin kanssa myös toiseen osastoon yhdessä Saksan ja Alankomaiden kanssa. Päätös ilmoitettiin EU:n jäsenvaltioiden voimavarakonferenssissa Brysselissä 22. päivänä marraskuuta 2004, jossa myös varmistui, että Norjan on tarkoitus osallistua Suomen ja Ruotsin yhteiseen taisteluosastoon. Valtioneuvosto on informoinut asiasta eduskuntaa myös perustuslain 97 §:n nojalla.

Puolustusvaliokunta toteaa, että osallistuminen nopean toiminnan joukkoihin on merkittävä muutos Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumisen käytännön toteuttamisessa. Keskeinen ominaisuus uusissa taisteluosastoissa on erittäin korkea valmius, kun joukot tulee saada toimintakykyisinä operaatioalueelle 10 vuorokaudessa neuvoston päätöksestä käynnistää operaatio ja niitä on kyettävä ylläpitämään operaatioalueella 30—120 vuorokautta. Nykyisin Suomen kansainvälisiin tehtäviin osoitetut valmiusjoukot ovat 30—60 vuorokauden lähtövalmiudessa.

Nopea valmius edellyttää puolustusvoimilta aivan uudentyypeistä varautumista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valmius asettaa erityisvaatimuksia palkatun henkilöstön palvelussuhteen ehtojen määrittämiselle ja sitoumusjärjestelmän toimivuudelle. Nopean toiminnan joukkojen osalta vapaaehtoisuus olisi tarkoitus ilmaista palvelussitoumuksessa, jonka allekirjoittamisen jälkeen operaatioon lähtö perustuisi

tähän palvelussitoumukseen. Alustavien kaavajen mukaan suomalaisista nopean toiminnan joukoista noin 40 prosenttia kuuluisi kantahenkilökuntaan ja loput noin 60 prosenttia olisi kansainvälisestä valmiusjoukosta rekrytoitavia sotimussotilaita.

Ulkoasiainvaliokunta pitää lausunnossaan perusteltuna Suomen osallistumista nopean toimintavalmiuden voimavarojen kehittämiseen. Puolustusvaliokunta yhtyy tähän kantaan.

Päätöksentekomenettelyt ja muu lainsäädäntö

Selonteon mukaan valtioneuvosto ottaa tarkasteltavaksi rauhanturvaamislain saattamisen ajan tasalle tarpeellisin osin lähtökohtana nykyisen, eduskunnan myötävaikutusta edellyttävän päätöksentekojärjestelmän säilyminen.

Ulkoasiainvaliokunta edellyttää lausunnossaan, että nopean toiminnan joukkojen osalta Suomen kansallisten päätösten valmistelua ja menettelytapoja suunniteltaessa varmistetaan, että eduskunnan nykyinen toimivalta rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioiden osalta säilyy. Tämä edellyttää ulkoasiainvaliokunnan mielestä myös, että eduskunta tulee kytkeä nykyistä huomattavasti aikaisemmassa vaiheessa Suomen kantojen muotoiluun ennen EU:n operaatiosta tehtävää päätöstä neuvostossa. Puolustusvaliokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan kantaan eduskunnan toimivallan säilyttämisestä.

Puolustusvaliokunta toteaa, että EU:n nopean toiminnan joukkoihin osallistuminen, johon Suomi on selonteon käsittelyn aikana tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoiminnassa tekemällä päätöksellä sitoutunut, edellyttää Suomen rauhanturvaamislain ja osin myös muun puolustusvoimia koskevan lainsäädännön tarkastelua. Rauhanturvaamislain osalta on valiokunnan mielestä tarkasteltava sekä Suomen rauhanturvaamis- ja kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisen perusteita että menettelyjä päätöksenteossa, erityisesti eduskunnan osallistumisen osalta. Valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto on käynnistänyt rauhanturvaamislain uudistamisen valmistelun.

EU:n nopean toiminnan joukoille määritellyt tehtävät kattavat kaikki EU:n kriisinhallintateh-

tävät, joiden skaala on määritelty Amsterdamin sopimuksessa vuonna 1997 Suomen ja Ruotsin tekemän aloitteen pohjalta. Kriisinhallintatehtäviä on uudessa perustuslaillisessa sopimuksessa edelleen täydennetty ja monipuolistettu. Puolustusvaliokunta korostaa, että nopean toiminnan joukot toteuttavat samoja unionin perussopimuksissa yksilöityjä kriisinhallintatehtäviä kuin Helsingin joulukuun 1999 Eurooppa-neuvoston päätöksellä perustetut laajemmat EU:n kriisinhallintajoukot. Keskeinen peruste joukkojen käytölle on koko ajan ollut YK:n rauhanturvatoiminnan tukeminen erityisesti operaatioiden käynnistämisvaiheessa, kuten EU:n vuonna 2003 Kongon demokraattisessa tasavallassa suorittamassa Artemis-operaatiossa.

Euroopan unioni on kaikissa turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistä koskevilla linja-asiakirjoissaan aina Helsingin Eurooppa-neuvoston kokouksesta lähtien todennut edistäväänsä kansainvälistä rauhaa YK:n peruskirjan periaatteiden mukaisesti ja tunnustaen YK:n turvallisuusneuvoston ensisijaisen vastuun kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden säilyttämisestä. Euroopan unionin linjauksissa ei kuitenkaan operaatioille edellytetä ehdotonta YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan unionin 25 jäsenvaltiosta kahdella, Suomella ja Irlannilla, on tällä hetkellä lainsäädännössään erityinen maininta YK:n turvallisuusneuvoston valtuutuksesta, vaikka kaikki jäsenvaltiot korostavatkin YK:n turvallisuusneuvoston valtuutuksen ensisijaisuutta.

Puolustusvaliokunta toteaa, että Euroopan unioni on myös käytännön toiminnassaan johdonmukaisesti tukenut YK:n toimintaa ja pyrkinyt edistämään sen päämääriä. EU:n kriisinhallintatoiminnan voidaan arvioida aktivoituvan sekä uuden perustuslaillisen sopimuksen myötä monipuolistuvien tehtävien että erityisesti nopean toiminnan joukkojen luomisen myötä huomattavasti lisääntyvien voimavarojen johdosta. Nopean toiminnan joukkojen pienehkö koko (n. 1 500 sotilasta) ja niiden korkea valmiusaste mahdollistavat joukkojen monipuolisen käytön

erilaisissa hyvin nopeasti kehittyvissä kriisitilanteissa.

Valiokunta pitää mahdollisena, että kaikissa tilanteissa EU:n nopean toiminnan joukkojen käytölle ei esimerkiksi operaation kiireellisyyden tai turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten eturistiriitojen vuoksi ole mahdollista saada YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta. Myös ajatellun operaation luonne (esimerkiksi humanitaarinen avustustoiminta tai evakuointioperaatio) voi olla sellainen, että asia ei kuulu YK:n turvallisuusneuvostossa käsiteltäviin asioihin.

Puolustusvaliokunta pitää välttämättömänä, että EU:n nopean toiminnan joukkojen käyttö kaikissa tilanteissa on YK:n peruskirjan periaatteiden mukaista. EU:n nopean toiminnan joukkojen käytöstä päättävät yhdessä yksimielisellä päätöksellä 25 eurooppalaista demokratiaa, ja valiokunta pitääkin mahdollisena, että nopean toiminnan joukkoja käytettäisiin YK:n peruskirjan periaatteiden vastaisesti.

Puolustusvaliokunta arvioi alustavasti, että nopean toiminnan joukkoihin osallistumisesta seuraa rauhanturvaamislain ohella myös muita tarpeita arvioida Suomen puolustusvoimia koskevaa lainsäädäntöä. Valiokunta viittaa esimerkiksi tarpeeseen määritellä lainsäädännössä suomalaisten rauhanturvajoukkojen voimankäyttöä koskeva säännöt sekä kantahenkilökunnan sitoumusjärjestelmä liittyen nopean toiminnan joukkoihin osallistumiseen.

Puolustusvaliokunta toteaa, että lopulliset kannat eri lakien uudistustarpeisiin voidaan ottaa vasta sen jälkeen, kun valtioneuvoston asettama virkamiestyöryhmä on saanut työnsä päätökseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että työryhmä pyrkii mahdollisimman monipuolisesti ja kattavasti arvioimaan asiaan liittyviä eri näkökantoja ja perusteita.

Siviilikriisinhallinnan kehittäminen

Suomi kehittää ja laajentaa selonteon mukaan osallistumistaan siviilikriisinhallinnan kehittämiseen ja toteuttamiseen erityisesti EU:n mutta myös muiden järjestöjen ja toimintamuotojen puitteissa. Kansallisia voimavaroja kehitetään

laaja-alaisesti. Valtioneuvosto valmistelee myös lakia siviilikriisinhallinnasta.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa lausunnossaan, että siviilikriisinhallinnan painopisteitä on syytä tarkastella aika ajoin uudestaan. Valiokunta katsoo, että oikeusvaltiokysymyksiin tulisi kehittämissuunnitelmissa kiinnittää erityistä huomiota. Ulkoasiainvaliokunta korostaa siviilikriisinhallinnan yhteyttä kehitysapuun sekä konfliktien ehkäisyn merkitystä. Toisaalla lausunnossaan ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota yhteisten strategioiden merkitykseen kehitys- ja turvallisuuskysymysten suunnittelussa, jotta toimenpiteiden yhteisvaikutus voidaan maksimoida. Valiokunta korostaa myös siviili- ja sotilas-toiminnan eron säilyttämisen tärkeyttä esimerkiksi avustustoiminnassa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan unionin on tarkoitus hyväksyä joulukuussa erityinen siviilikriisinhallintaa koskeva voimavaratavoite (*Civilian Headline Goal*), jonka puitteissa on tarkoitus parantaa EU:n kykyä toteuttaa siviilikriisinhallintaoperaatioita entistä nopeammassa aikataulussa. Marraskuussa järjestetyssä EU:n siviilikriisinhallinnan voimavarakonferenssissa hyväksyttiin EU:n uudeksi toiminta-alueeksi monitorointi, jolla tarkoitetaan mm. ihmisoikeus- ja turvallisuustilanteen seuraamista kohdemaissa sekä poliittisen tilannetiedon keräämistä. Jo aiemmin siviilikriisinhallinnalle on määritelty neljä painopistealuetta (poliisi, oikeusvaltio, siviilihallinto ja pelastustoimi). Suomi ilmoitti voimavarakonferenssissa sitoumukseseen yhteensä 386 asiantuntijaa mainitulle viidelle painopistealueelle, joista suurimmat ryhmät ovat pelastustoimen ja poliisitoiminnan ammattilaisia.

Ulkoasiainvaliokunta esittää, että valtioneuvosto selvittäisi tarvetta perustaa Suomeen Ruotsin ja Sveitsin mallin mukainen siviilikriisinhallintaan ja konfliktinehkäisyyn keskittyvä keskus. Valiokunta esittää myös, että valtioneuvosto laatisi vuoden 2005 aikana eduskunnalle selvityksen siitä, miten hallitus aikoo edistää kansallisten siviilikriisinhallintaan liittyvien voimavarojen vahvistamista ottaen huomioon myös naisten oikeuksia koskevan asiantunte-

muksen vahvistamisen. Ulkoasiainvaliokunta viittaa lausunnossaan lisäksi jo aiemminkin tekemäänsä esitykseen sisällyttää siviilikriisinhallintaan määrärahoja valtion talousarviossa samalla tavoin kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Ulkoasiainvaliokunta viittaa lausunnossaan myös aikaisempaan esitykseensä selvittää siviilipalvelusmiesten osallistumista siviilikriisinhallintaan. Puolustusvaliokunta tukee ulkoasiainvaliokunnan esityksiä. Valiokunta esittää hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus 4*).

Sotilaallinen huoltovarmuus ja puolustusmateriaaliteollisuus

Selonteko toteaa puolustusvoimien kriisivalmiuden varmistamisen edellyttävän kansallisia ja kansainvälisiä huoltovarmuuteen liittyviä sopimuksia ja järjestelyjä. Näiden perusteella kriittisten järjestelmien käytettävyyteen vaikuttavien ylläpito- ja korjausosaamisen, varaosien, materiaalin ja muun tuen saatavuus kyetään takaamaan sekä kotimaasta että ulkomailta poikkeusoloissa.

Puolustusvaliokunta käsitteli vuoden 2001 selontekoa koskevassa mietinnössään laajasti suomalaisen puolustusmateriaaliteollisuuden asemaa ja näkymiä. Valiokunta katsoi, että vuoden 2004 selonteossa tulisi määritellä toimintastrategia Suomessa sotilaallisessa kriisitilanteessa tarvittavan puolustusmateriaaliteollisuuden säilyttämiseksi ja suojaamiseksi.

Valiokunta toteaa, että selonteko ei sisällä valiokunnan esittämää toimintastrategiaa. Selonteon eri kohdissa ja erityisesti sotilaallista huoltovarmuutta koskevassa luvussa käsitellään puolustusmateriaaliteollisuuteen liittyviä kysymyksiä. Puolustusvaliokunta tukee selonteossa esitettyjä linjauksia sotilaallisen huoltovarmuuden kehittämiseksi.

Valiokunta korostaa selonteon kantaa, jonka mukaan kaikissa puolustusmateriaalihankkeissa järjestelmien kansainvälinen yhteistoimintakelpoisuus on kansallisen puolustuksen ja eurooppalaisen kriisinhallintakyvyn kannalta keskeisin vaatimus. Valiokunta pitää tärkeänä selonteon

linjausta, jonka mukaan kotimaisen puolustusmateriaaliteollisuuden toimintaedellytyksiä ja tutkimusyhteisön tutkimusedellytyksiä pyritään ylläpitämään pitkäjänteisillä kotimaisilla tilauksilla ja tuotekehityshankkeilla. Valiokunta yhtyy myös selonteon kantaan puolustusvoimien hankeprosessien kehittämistä ja yksinkertaistamisesta siten, että niissä otetaan mahdollisimman hyvin huomioon teollisuuden tarpeet.

Selonteossa mainitut puolustusvoimien ja puolustusmateriaaliteollisuuden yhdessä toimiville aloille perustettavat osaamiskeskukset ovat valiokunnan mielestä tärkeä väline suomalaisen puolustusmateriaaliteollisuuden toimintaedellytysten parantamiseksi. Puolustusvaliokunta kiirehtii tällaisten osaamiskeskusten perustamista. Valiokunta näkee osaamiskeskukset tärkeinä verkottumisen ja kansainvälistymisen välineinä sekä teollisuuden että puolustusvoimien kannalta.

Puolustusvaliokunta toteaa, että erityisen suomalaista puolustusmateriaaliteollisuutta koskevan toimintastrategian laatiminen on entistä ajankohtaisempaa. Suomen puolustusmateriaaliteollisuuden toimintaympäristö on muutoksessa, jonka keskeisiä taustatekijöitä ovat esimerkiksi Euroopan puolustusviraston perustaminen sekä EU:n komission pyrkimykset lisätä kilpailua puolustusmateriaalin kaupassa EU:n alueella, josta esimerkkinä on komission äskettäin julkaisema vihreä kirja puolustusalan julkisista hankinnoista.

Puolustusvaliokunta katsoo, että seuraavaan selontekoon tulisi sisällyttää erityinen suomalaista puolustusmateriaaliteollisuutta koskeva osuus, jossa linjattaisiin tämän teollisuuden alan kehittämiseen ja toimintaedellytyksiin liittyviä kysymyksiä. Valiokunnan mielestä tämä edesauttaisi osaltaan pyrkimystä luoda Suomelle aktiivinen puolustusteollisuuspolitiikka, joka takaisi maamme puolustusmateriaaliteollisuudelle yhtä hyvät toimintaedellytykset kuin kilpailijamaiden teollisuudelle. Valiokunta esittää hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus 5*).

Yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen turvaaminen

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan selonteon mukaan marraskuussa 2003 tehdyn periaatepäätöksen ja siihen liittyvän strategian mukaisesti. Yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen turvaamisessa korostuvat aiempaa enemmän sähköisten viestintä- ja tietojärjestelmien turvallisuus, varautuminen tarttuviin tauteihin sekä säteily- ja kemiallisiin uhkiin. Suomen huoltovarmuus mitoitetaan siten, että väestön elinmahdollisuudet, yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja maanpuolustuksen materiaalliset edellytykset turvataan kaikissa tilanteissa. Kansainvälinen yhteistyö lisääntyy, ja julkisia varautumistoimia kehitetään.

Strategiassa määritellään yhteiskunnan elintärkeiksi toiminnoiksi valtion johtaminen, ulkoinen toimintakyky, valtakunnan sotilaallinen puolustus, sisäinen turvallisuus, talouden ja yhteiskunnan toimivuus, väestön toimeentuloturva ja toimintakyky sekä henkinen kriisinsietokyky.

Puolustusvaliokunta kiinnittää huoltovarmuuteen liittyvänä yksityiskohtana huomiota suomalaisten alusten ulosliputtamiseen. Suomen kuljetus- ja logistiikkajärjestelmän suuri riippuvuus merikuljetuksista edellyttää myös jatkossa riittävää kotimaista ja erityisesti jäävahvistettua aluskapasiteettia.

Puolustusvaliokunta pitää tärkeänä Suomen määrätietoista ja kansainvälisessä vertailussa merkittävää työtä viranomaisten välisen yhteistyön kehittämiseen yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen turvaamiseksi kaikissa oloissa.

Valiokunta korostaa marraskuussa 2003 valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyn yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian toimeenpanon tärkeyttä ja katsoo, että toimeenpanoon on ohjattava riittävät resurssit. Valiokunta pitää tarpeellisena selvittää, millä tavoin eduskunta voisi olla mukana, kun mainittua strategiaa seuraavan kerran uudistetaan vuonna 2006.

Sisäisen turvallisuuden kehittäminen

Suomalaisen yhteiskunnan sisäisestä turvallisuudesta huolehditaan selonteon mukaan kaikissa tilanteissa. Samoin kehitetään viranomaisten kykyä torjua sekä olemassa olevia että uusia uhkia. Valtioneuvosto on hyväksynyt syyskuussa 2004 valtioneuvoston periaatepäätöksenä erityisen sisäisen turvallisuuden ohjelman. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa painopiste on kansallisen turvallisuus, ja sen tavoitteena on lisätä arjen turvallisuutta.

Sisäisen turvallisuuden kehittäminen on alusta saakka kytketty kiinteäksi osaksi tämän selonteon valmistelua, jolloin selonteko, sisäisen turvallisuuden ohjelma sekä myös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia sovitettiin jo valmisteluvaiheessa yhteen. Puolustusvaliokunta pitää tätä valmisteluperiaatetta hyvänä.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 31/2004 vp) käsitellyt laajasti selonteon sisäiseen turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Valiokunta toteaa, että Suomen näkökulmasta sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvat uudet uhat liittyvät ennen kaikkea kansainväliseen terrorismiin, ulkomailta johdettuun kovan toimintakulttuurin omaksuneeseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen, tietoyhteiskunnan haavoittuvuuteen, rajaturvallisuuden ylläpitämiseen sekä pelastustoimen varautumiseen.

Hallintovaliokunnan lausunnossa viitataan selonteon kantaan laillisen maahanmuuton edistämistä, laittoman maahanmuuton tehokkaasta ehkäisystä sekä erityisen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisesta. Hallintovaliokunta pitää tärkeinä selonteon kannanottoja laillisen maahanmuuton edistämistä. Ulkoasiainvaliokunta käsittelee lausunnossaan maahanmuuttajien kotouttamisen tärkeyttä ja korostaa, että Suomen tulee olla tällä alueella aloitteellinen niin kansallisesti kuin EU:ssa.

Puolustusvaliokunnalla ei ole huomauttamista hallintovaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan lausunnoissa esitettyihin näkökohtiin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy selonteon johdosta tämän mietinnön mukaisen lausunnon sekä lähettää sen valtioneuvoston tietoon ja huomioon otettavaksi ja

että eduskunta hyväksyy seuraavat 5 lausumaa:

Valiokunnan lausumaehdotukset:

1. *Eduskunta edellyttää, että seuraavan, vuoden 2008 valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmisteluun erityisesti turvallisuusympäristön arvioinnin osalta kytketään eduskuntaryhmät sekä asianomaiset valiokunnat seurantaryhmän muodossa ja että eduskunnan asianomaiset valiokunnat pidetään myös muutoin ajan tasalla selonteon valmisteluista.*
2. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin pohjoisen Euroopan alueellisen yhteistyön kehittämiseksi tavoitteena tehostaa nykyistä toimintaa, poistaa päällekkäisyyksiä ja kehittää EU:n Pohjoisen ulottuvuuden ohjelmaa osana EU:n naapuruuspolitiikkaa.*
3. *Eduskunta edellyttää, että puolustusvoimat toimii selonteossa määriteltyjen henkilöstön vähentämis- ja uudelleen kohdentamistavoitteiden toteuttamisessa hyvän työnantajan tavoin pitäen lähtökohtana irtisanomisten välttämistä ja minimoiden toimenpiteistä aiheutuvat haitat ja että selonteossa yksilöimättömät puolustusvoimien rationalisointitoimenpiteet tuodaan eduskunnan asianomaisten valiokuntien arvioitavaksi, kun niistä on konkreettisia esityksiä.*

4. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy siviilikriisinhallintaa koskevan lainsäädännön kehittämisen ohella toimiin siviilikriisinhallintaa koskevien kansallisten voimavarojen ja asiantuntemuksen sekä EU:n siviilikriisinhallintapolitiikan vahvistamiseksi ja että valtioneuvosto laatii asiasta eduskunnalle selvityksen viimeistään vuoden 2006 aikana.*
5. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin erityisen suomalaisen puolustusteollisuuden tulevaisuutta turvaavan strategian linjaamiseksi ja että valtioneuvosto sisällyttää seuraavaan turvallisuus- ja puolustuspolitiiseen selontekoon erillisen osion tästä asiasta.*

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kauko Juhantalo /kesk	Seppo Lahtela /kesk
vpj.	Jaakko Laakso /vas	Jere Lahti /kok
jäs.	Tarja Cronberg /vihr	Reijo Laitinen /sd
	Tony Halme /ps	Kalevi Lamminen /kok
	Eero Heinäluoma /sd	Eero Lankia /kesk
	Reijo Kallio /sd	Olli Nepponen /kok
	Bjarne Kallis /kd	Lauri Oinonen /kesk
	Saara Karhu /sd	Antti Rantakangas /kesk.
	Antero Kekkonen /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Antti-Juha Pelttari.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Euroopan unioni on ilmoittanut turvallisuus- ja puolustuspolitiikassaan sitoutuvansa YK:n peruskirjan periaatteisiin. Näistä periaatteista tärkein on se, että sotilaallinen voimankäyttö on sallittua ainoastaan itsepuolustuksena tai YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttamana.

EU:n taistelujoukkojen käytössä keskeinen kysymys on, tuleeko EU:n sotilaallinen kriisinhallintatoiminta jatkossa vahvistamaan vai heikentämään YK:n arvovaltaa ja toimintaedellytyksiä.

YK:n valtuutukseen perustuessaan EU:n kriisinhallintatoiminta vahvistaa YK:n uskottavuutta ja mahdollisuuksia ihmisten suojelemiseen. Ilman valtuutusta EU:n kriisinhallintaoperaatiot sen sijaan murentavat kansainvälistä oikeusjärjestystä ja vievät pohjaa EU:n asemalta oikeusjärjestyksen edistäjänä. Ne myös heikentävät toisten toimijoiden luottamusta siihen, että EU ei tule käyttämään sotilasvoimaansa yksipuolisten intressiensä ajamiseen vaan ainoastaan rauhanturvaamiseen.

Edellä olevan perusteella esitän, että eduskunta hyväksyisi seuraavat lausumat (*Vastalauseen lausumaehdotukset 1–3*).

Nato-jäsenyys

Selonteossa ja puolustusvaliokunnan enemmistön hyväksymässä mietinnössä todetaan, että Nato-jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin. Ulkoasiainvaliokunta jopa halusi lausunnossaan korostaa, että Naton jäsenyyden tulee tulevaisuudessakin olla yksi turvallisuuspolitiikan todellinen vaihtoehto.

Lausetta on kuvattu Nato-optioksi eli mahdollisuudeksi luopua tulevaisuudessa sotilaallisesta liittoutumattomuudesta ja korvata se Nato-jäsenyydellä. Käytännössä Nato-optio heikentää sotilaalliseen liittoutumattomuuteen perustuvan ulko- ja turvallisuuspolitiikan uskottavuutta ja

on pohja jatkuville spekulatioille Nato-jäsenyyden hakemisesta tulevaisuudessa. Ruotsin turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen linjaan Nato-optiota ei sisälly.

Lisäksi puolustusvaliokunnan mietinnössä korostetaan useammassakin yhteydessä Suomen puolustusvoimien toiminnallista ja materiaalista yhteensopivuutta Naton kanssa ja katsotaan, että yhteensopivuutta on kehitettävä, jotta mahdollisuudelle hakea Naton jäsenyyttä ei muodostu käytännön esteitä. Aikaisemmin Nato-yhteistyötä sekä toiminnallista ja materiaalista yhteensopivuutta Naton kanssa perusteltiin Nato-johtosiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisen käytännön sujuvuudella; nyt mukaan on tullut mahdollisen Nato-jäsenyyden toteuttaminen käytännössä. Tämä on omiaan lisäämään spekulatioita sotilaallisen liittoutumattomuuden tulevaisuudesta. Esitän edellä olevan perusteella, että toteamus Suomen puolustusvoimien ja Naton yhteensopivuuden kehittämisestä Nato-jäsenyyden esteiden raivaamiseksi ja maininta, jonka mukaan Nato-jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin poistettaisiin mietinnöstä ja eduskunta hyväksyisi lausuman (*Vastalauseen lausumaehdotus 4*).

Hornet-koneet tarkoitettu aluevalvontaan

Selonteko näyttää vihreää valoa ilmavoimien Hornet-hävittäjien osallistumiselle vuodesta 2008 alkaen kansainvälisiin operaatioihin.

Kun torjuntahävittäjähankinnasta tehtiin päätös 1990-luvun alussa, katsottiin hankitun kone määrän olevan ehdoton minimi Suomen alueen valvontaan ja mahdollisten alueloukkausten torjuntaan. Nyt osaa koneista on tarkoitus käyttää muuhun kuin Suomen puolustamiseen.

Jatkossa myös osaa kuljetushelikoptereista on tarkoitus käyttää kansainvälisissä operaatioissa.

Ilmavoimien Hornet-kalustolle on myös tarkoitus luoda kyky ilmasta maahan -toimintaan. Tämä toteutetaan aloittamalla Naton toivomus-

ten mukaisesti rynnäköintikyvyn mahdollistavan kaukoulotteisen täsmäasejärjestelmän hankinnat. Kyse on joko ns. liitopommeista tai uudesta ohjusjärjestelmästä tai molemmista. Molemmissa tapauksissa torjuntahävittäjäjärjestelmän luonne muuttuu olennaisesti nykyisestä. Uusi järjestelmä on myös kallis ja syö voimavaroja muulta puolustukselta.

Edellä olevan perusteella esitän, että eduskunta sisällyttäisi mietinnön perustelujen sotilaallista kriisinhallintaa koskevaan lukuun seuraavan kappaleen:

"Puolustusvaliokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena Hornet-torjuntahävittäjien muuttamista rynnäkkökoneiksi ja niiden osallistumista tulevaisuudessa Suomen aluevalvonnan sijasta kansainvälisiin operaatioihin. Myös kuljetushelikopterit on hankittu kansallista puolustusta varten."

Varuskuntien ja varikoiden lopettaminen

Puolustusvoimat aikoo tehdä vuoteen 2012 mennessä 1 200 henkilötyövuotta vastaavat henkilökunnan vähennykset. Pääosin kyse on armeijan palveluksessa olevasta siviilihenkilöstöstä. Myös varuskuntia ja varikoita on tarkoitus lakkauttaa. Jo alkuvuodesta 2005 tehtäneen päätös kahden varuskunnan lopettamisesta ja myöhemmin vielä kahden muun.

Hallitus ei kuitenkaan ole halunnut yksilöidä, mitä varuskuntia ja varikoita on tarkoitus lakkauttaa. Tämä johtunee siitä, että selonteko valmistui juuri syksyn 2004 kunnallisvaalien alla. Varuskuntien ja varikoiden lakkauttamisesta ei haluttu tehdä vaalikysymystä.

Vaikka pääosa puolustusvoimien henkilökuntaan kohdistuvista vähennyksistä voitaneen toteuttaa eläkkeelle siirtymisen avulla, kohdistuu osaan henkilöstöstä myös irtisanomisuhka. Erityisesti materiaalilaitoksen ns. rationalisointi ja varikoiden lakkauttamiset johtavat todennäköisesti myös irtisanomisiin.

Välttämätöntä on, että varuskuntien ja varikoiden lakkauttamisesitykset käsitellään eduskunnassa. Siksi esitän, että eduskunta hyväksyisi lausuman (*Vastalauseen lausumaehdotus 5*).

Maakuntajoukot

Selonteossa ehdotetaan erityisten vapaaehtoistoimintaan perustuvien maakuntajoukkojen muodostamista. Ne olisivat osa puolustusvoimien sodanajan joukkoja, ja niihin kuuluvat saisivat säännöllisesti aseellista koulutusta. Maakuntajoukoissa mukana olevat voisivat antaa rauhan aikana myös virka-apua mm. poliisille.

Maakuntajoukot koostuisivat 10 000—50 000 vapaaehtoisesta, jotka järjestettäisiin paikkakunnittain ja isoimmissa asutuskeskuksissa kaupunginosittain. Tavoitteena on laajentaa myös naisten osallistumista vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan ja sitouttaa ei-asevelvollisia naisia maakuntajoukkoihin.

Maakuntajoukkojen koulutuksesta huolehtisi Maanpuolustuskoulutus ry. Järjestö on nykyisin puolustusvoimien ulkopuolinen yhteisö.

Hallitus on ilmoittanut harkitsevansa vapaaehtoista maanpuolustusta koskevan lain tarpeellisuutta. Varmuutta lain säätämisestä tai lain sisällöstä ei toistaiseksi ole. Minkälaisissa virkaaputehtävissä sotilaallisen koulutuksen saaneita vapaaehtoisia voitaisiin käyttää, on toistaiseksi selvittämättä. Maakuntajoukoista käydyssä keskustelussa on pelastustehtävien ohella viitattu myös yhteiskunnan "häiriötilanteisiin" — lakkoihin ja mielenosoituksiin — joissa vapaaehtoiset voisivat antaa poliisille virka-apua.

Suomen Punaisen Ristin kaltaiset kansalaisjärjestöt ovat ilmaisseet huolensa vapaaehtoisen maanpuolustuksen tulevaisuuden toimintamalleista ja siitä, ettei järjestöjen näkemystä vapaaehtoistoiminnan kehittämisuunnista ole sisällytetty hallituksen selontekoon, joka painottaa yksinomaan puolustusvoimien tarpeita. Suomen Punaisella Ristillä on erityisasema viranomaisia avustavana humanitaarisena järjestönä sekä poikkeusoloissa että sotien ja selkkausten aikana. Punaisen Ristin toiminta perustuu erityisesti kansainvälisiin sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niihin liittyvään kahteen lisäpöytäkirjaan vuodelta 1977.

SPR:n erityisasema on vahvistettu Suomessa lailla (238/2000) ja asetuksella (239/2000) Suomen Punaisesta Rististä. Niiden mukaan Suo-

men Punainen Risti valvoo Geneven sopimusten noudattamista sekä tukee ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana. Sen vuoksi järjestö ylläpitää omaa kriisivalmiuttaan sekä muun muassa kehittää vapaaehtoista pelastustointia.

Suomen Punainen Risti koordinoi Vapaaehtoista pelastuspalvelua (Vapepa), joka on 46 järjestön yhteenliittymä ja johon kuuluu noin 30 000 vapaaehtoista 1 700 hälytysryhmässä.

Vapepan koulutetut vapaaehtoiset tukevat viranomaisia muun muassa kadonneiden henkilöiden etsinnöissä, evakuoinneissa ja suuronnettomuuksissa. Toiminta perustuu vuosien yhteistyöhön ja keskinäiseen luottamukseen viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä.

Yhteistoimintaa on ohjeistettu viimeksi sisäasiainministeriön ohjeella poliisin ja Vapaaehtoisen pelastuspalvelun yhteistyöstä (SM-2002-02673/Tu-313) sekä läänikohtaisin poliisin ja Vapepan välisin yhteistyösopimuksin (2004).

Suomen Punainen Risti on esittänyt voimakkaan huolensa siviili- ja sotilastoimintojen rajan hämärtymisestä vapaaehtoista maanpuolustusta kehitettäessä. Erityisesti siksi, että maakuntajoukoille suunnitellaan tehtäviä viranomaisten tueksi myös normaaliaikoina.

Jo normaaliaikoina tulee tehdä selkeä ero siviili- ja sotilastoimintojen välillä, jotta poikkeusoloissa kansalaiset ja mahdolliset selkkaus-tilanteen osapuolet tunnistavat nämä erot. Tämä on välttämätöntä apua tarvitsevien siviilien ja avustustyöntekijöiden turvallisuuden takaamiseksi. Erityisesti humanitaarinen avustustoiminta on pidettävä selkeästi siviilien koordinoimana ja toteuttamana.

Maakuntajoukkojen tehtävien laajentaminen sodan ajan tehtävistä normaaliaikojen tukitehtäviin aiheuttaisi rinnakkaisen järjestelmän syntymisen kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistoiminnalle.

Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman (*Vastalauseen lausumaehdotus 6*).

Naton ilmavoimien harjoittelu Suomessa

Puolustusvaliokunnan mietinnössä näytetään vihreää valoa Suomessa olevien puolustusvoimien harjoitusalueiden avaamiselle EU:n tarpeisiin sekä "muulle kansainväliselle harjoitus- ja koulutustoiminnalle". Viime mainittu ei ainaakaan sulje pois sotilasliitto Naton jäsenmaiden ilmavoimia.

Puolustusvoimissa on jo pitempään pohdittu, voisiko se saada sotilaallisten koulutuspalvelujen ja harjoitusalueiden vuokraamisesta muille maille uuden tulonlähteen.

"Kauhavalla on olemassa olevaa kapasiteettia sekä ilmatilaa, mikä on tärkeä tekijä", totesi puolustusministeri Seppo Kääriäinen marraskuussa 2003. Hänen mukaansa Suomessa voitaisiin kouluttaa ulkomaalaisia hävittäjä- ja kopterilentäjiä.

Puolustusministerin mukaan myös Enontekiö voisi tulla kyseeseen muiden maiden asevoimien käyttämänä helikopterilentäjien koulutuskeskuksena.

Tiedossa on, että erityisesti Puola on jo pitkään ollut kiinnostunut Suomen ilmatilan käyttämisestä taistelulentäjiensä kouluttamiseen. Suomen ja Puolan välillä on myös käyty neuvotteluja puolalaisten hävittäjälentäjien kouluttamisesta Kauhavalla.

Puola on sotilasliitto Naton jäsenmaa, joka antoi tukensa Yhdysvaltain hyökkäykselle Irakiin. Hyökkäys Irakiin tapahtui ilman YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta.

Harjoitusalueiden vuokraaminen ulkomaiden asevoimien käyttöön on herättänyt huolta suomalaisissa. Esimerkiksi Suomen luonnon-suojeluliitto ilmoitti vuoden 2004 toukokuussa vastustavansa puolustusvoimien suunnitelmaa vuokrata sotilaallisia harjoitusalueita muille maille.

Edellä olevan perusteella esitän, että mietinnön perustelujen sotilaallista kriisinhallintaa koskevan luvun toisen kappaleen kahden viimeisen virkkeen sijaan muutettaisiin seuraava virke:

"Sotilaallisesti liittoutumaton Suomi ei luovuta puolustusvoimiensa harjoitusalueita ja ilmatilansa ulkomaalaisten sotilaslentäjien kouluttamiseen."

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy puolustusvaliokunnan mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi seuraavat kuusi lausumaa.

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että Suomi toimii EU:ssa siten, että EU:n taistelujoukkoja käytetään vain sellaisiin operaatioihin, joilla on YK:n tai ETYJ:n mandaatti, ja että Suomi osallistuu vain sellaisiin EU:n kriisinhallintaoperaatioihin, joilla on joko YK:n turvallisuusneuvoston tai ETYJ:n valtuutus.*
2. *Eduskunta ei hyväksy Suomen osallistumista EU:n taistelujoukkoihin, jos joukot voivat toimia myös ilman YK:n tai ETYJ:n valtuutusta.*
3. *Eduskunta edellyttää, että rauhanturvaamislakiin sisältyvä vaatimus YK:n*

tai ETYJ:n valtuutuksesta on säilytettävä lakia uudistettaessa ja että päätökset Suomen osallistumisesta EU:n sotilasoperaatioihin on kaikissa tapauksissa tehtävä eduskunnan täysistunnossa.

4. *Jatkuva spekulatio Nato-jäsenyyden hakemisesta tulevaisuudessa heikentää sotilaalliseen liittoutumattomuuteen perustuvan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslinjan uskottavuutta. Siksi eduskunta edellyttää, että Suomen ja Naton yhteistyö perustuu jatkossakin Suomen sotilaalliselle liittoutumattomuudelle.*
5. *Eduskunta edellyttää, että varuskuntien ja varikoiden lakkauttamista koskeva esitys tuodaan mahdollisimman pian eduskunnan käsiteltäväksi ja päätettäväksi.*
6. *Eduskunta ei hyväksy selontekoon sisältyvien maakuntajoukkojen perustamista.*

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Jaakko Laakso /vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Uhkakuvat ovat dramaattisesti muuttuneet. Euroopan turvallisuuden uudet uhkat, terrorismi, joukkotuhoaseet ja organisoitu rikollisuus liittyvät kaikki sisäiseen turvallisuuteen. Selonteon painopiste niin rahoituksen kuin toimenpiteidenkin osalta on Suomen ulkoisessa turvallisuudessa ja maanpuolustuksessa. Jotta turvallisuudesta kansalaisten näkökulmasta saataisiin kokonaiskuva, tulee sisäistä ja ulkoista turvallisuutta käsitellä yhdessä.

Tämä koskee erityisesti taloudellisia resursseja ja niiden priorisointia. Selonteossa käsitellään ainoastaan ulkoisen turvallisuuden ja puolustuksen rahoituskehyksiä. Näiden todetaan pysyvän samoina, noin 2 miljardissa eurossa. Lisäksi kuitenkin miinoja korvaaviin järjestelmiin myönnetään 200 miljoonaa euroa lisärahoitusta. Mietinnössä otetaan kantaa myös sotilaallisen kriisinhallinnan resurssien mahdolliseen riittämättömyyteen. Sitä vastoin mietinnössä ja selonteossa ei konkretisoida siviilikriisinhallinnan tulevia resursseja. Lisäksi tulee huomioida se, että sisäisen turvallisuuden ohjelma tulee eduskunnan käsittelyyn keväällä. Lisäresurssivaatimukset ovat arvioiden mukaan noin 150 miljoonaa euroa. On välttämätöntä, että eduskunta ottaa kantaa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden resursseihin samanaikaisesti, siten että puolustusvoimien, poliisin, rajavartiolaitoksen

ja pelastustoimen resurssien mahdolliset päällekkäisyydet ja yhteensopivuus voidaan huomioida.

Selonteossa ja mietinnössä ainoastaan käsite virka-apu, johon usein viitataan, liittää sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden toisiinsa. Tämän suuruutta ei kuitenkaan konkretisoida eikä määritellä, mitä mahdollinen virka-apu toisaalta vaikuttaa sisäisen turvallisuuden, esimerkiksi poliisin ja pelastustoimen, voimavarojen määrittelyyn.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy puolustusvaliokunnan mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi seuraavan lausuman:

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että puolustusvoimien, poliisin, rajavartiolaitoksen ja pelastustoimen resursseja tarkastellaan kokonaisuutena sisäisen turvallisuuden ohjelman käsittelyn yhteydessä keväällä 2005 ja että turvallisuuspoliittiset selonteot tulevaisuudessa ovat sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden suhteen tasapainossa.

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Tarja Cronberg /vihr

VASTALAUSE 3

Valiokunnan enemmistö on hyväksynyt mietinnön valtioneuvoston selonteosta turvallisuus- ja puolustuspoliitikasta 2004 sellaisessa muodossa, etten voi kaikilta osin yhtyä valiokunnan enemmistön kantoihin. Perussuomalaisten mielestä Suomen tulee edelleenkin tiukasti pysyttyä kaikkien liittoutumien ulkopuolella niin, ettei missään virallisissa yhteyksissä avata mahdollisuutta Suomen liittoutumiselle Pohjois-Atlantin puolustusliittoon Natoon. Tällaisen mahdollisuuden varaaminen, kuten valiokunta mietinnössään on nyt kirjannut, asettaa puolueettomuutemme ja liittoutumattomuutemme kyseenalaiseksi. Suomen turvallisuuspoliittinen asema on muista EU- ja Nato-jäsenmaista poikkeava, ja tämän takia unionin jäsenmaiden enemmistön valitsema Natoon liittoutuminen ei ole Suomen kannalta hyvä ratkaisu.

Valiokunta on mietinnössään päätenyt tukemaan Suomen rauhanturvallain muuttamista siten, että siinä tulitisiin sallimaan maamme osallistuminen myös sellaisiin kriisinhallintaoperaatioihin, joilla ei ole YK:n tai ETYJ:n valtuutusta. Tulevassa rauhanturvalaissa halutaan sallia myös pelkkään Euroopan unionin päätökseen pohjautuvaan operaatioon osallistuminen. Perussuomalaiset ovat aina olleet yksiselitteisesti sillä kannalla, että kaikissa niissä rauhanturvaoperaatioissa, joihin Suomi päättää mennä mukaan, tulee olla YK:n antama valtuutus. Yhdistyneet kansakunnat on yleismaailmallinen järjestö, jonka tärkein tehtävä on maailman rauhan edistäminen ja kriisitilanteiden laukaiseminen. Pelkästään se syy, että YK:n toimintakyky on ollut viime vuosina turvallisuusneuvoston jäsenmaiden omista lähtökohdistaan johtuvan taktisen käyttäytymisen heikentämä, ei riitä syyksi ohittaa YK:ta rauhanturvaoperaatioiden ylimpänä valtuuttajana. Menemällä mukaan pelkästään EU:n, saatikka Naton, käynnistämiin yksipuolisiin kriisinhallintaoperaatioihin Suomi voi joutua mukaan vakaviin selkkauksiin, joista saattaa olla seurauksena miestappioita. Tämä ei ole

Suomen edun mukaista toimintaa, ja tämän takia meidän tulee pidättäytyä edelleen tiukasti käytännössä, jossa kaikille rauhanturvaoperaatioille, joihin Suomi osallistuu, tulee vaatia aina YK:n tai ETYJ:n valtuutus.

Valiokunnan enemmistö otti mietinnössä kannan, jossa hyväksytään Suomen liittyminen vuonna 2012 Ottawan jalkaväkimiinat kieltävään sopimukseen siten, että jalkaväkimiinoista luovuttaisiin vuoteen 2016 mennessä. Valiokunta teki päätöksensä tietoisena siitä, että naapurimaamme Venäjä omistaa suuren määrän jalkaväkimiinoja, joista osa on varastoituna rajojemme läheisyyteen. Maalla ei ole myöskään tietävästi suunnitelmia Ottawan sopimukseen liittymisestä, ja näin ollen jalkaväkimiinoista luopuminen heikentäisi merkittävästi puolustuskykyämme. Myös USA omistaa edelleen jalkaväkimiinoja, eikä senkään aikeista Ottawan sopimukseen liittymisestä ole varmoja tietoja. Suomalaiset jalkaväkimiinat ovat varastoituna ja tiukasti vartioituna, eikä näin ollen niistä ole minkäänlaista vaaraa siviileille. Ainoa vaara jalkaväkimiinoistamme on kriisin tullessa maamme hyökkääville joukoille, mikä lienee kyseisten aseiden alkuperäinen tarkoituksin. Näin ollen miinoista luopumiselle esitetyt perusteet niiden siviileille aiheuttamista vaaroista ovat Suomen kohdalta täysin paikkaansa pitämättömät.

Suomalaiset jalkaväkimiinat tulevat ilman uudistamistoimia vanhentumaan kokonaisuudessaan saatujen tietojen mukaan viimeistään vuoteen 2020 mennessä. Näin ollen valiokunnan enemmistön ottama kanta yhtyä Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja poistaa jalkaväkimiinat käytöstä vuoteen 2016 mennessä, on pelkkää kosmetiikkaa. Käytännössä samaan lopputulokseen päästäisiin sillä, että päätettäisiin olla ainoastaan hankkimatta uusia jalkaväkimiinoja ja uudistamatta nykyisin käytössä olevia. Tällöin käytännössä voisimme olla mukana jalkaväkimiinat kieltävässä sopimuksessa viimeistään

vuonna 2020, mikäli lähialueemme turvallisuuspoliittinen tilanne ei jyrkästi siihen mennessä muutu. Valiokunnan tekemä päätös jalkaväki-miinoista luopumisesta niiden käyttöön loppu-mista aiemmin merkitsee suuria kustannuksia korvaavien asejärjestelmien hankkimisesta, mikä todetaan myös valiokunnan mietinnössä. Armeijan vakavan määrärahapulan ja monien muiden kalliiden kalustohankintojen takia nyt tehty päätös luo turhia paineita puolustusvoimien määrärahoihin ja valtiontaloudelle.

Valiokunta on katsonut, että Suomen omistamiin Hornet-hävittäjiin voidaan alkaa hankkia suorituskykyä lisääviä ilmasta maahan ammuttavia kauaskantoisia täsmäaseita eli käytännössä ohjuksia. Kiistatta tämä toimenpide lisäisi ilmapuolustuksemme tulikykyä ja niiden hyökkäysten torjuntakykyä, mutta mielestäni hankkeen valmistelu on vielä niin pahasti kesken, että avoimen valtakirjan antaminen toimenpiteelle on ennakko-aikainen. Valiokunnan olisi tullut tässä vaiheessa pidättäytyä liian selkeän myönteisen kannan ottamisesta ja todeta ainoastaan kyseisen hankkeen olevan tutkimisen arvoinen asia ja palata kysymykseen seuraavassa eduskunnalle annettavassa puolustusselonteossa.

Puolustusvoimien määrärahojen riittävyyden varmistamiseksi on kaavailtu mittavia varuskuntien rationalisointitoimenpiteitä. Käytännössä tämä tarkoittaa useiden varuskuntien lakkauttamista ja yhdistämistä. Hallitus ei kuitenkaan selonteossaan — poiketen aikaisemmista puolustuspoliittisista selonteista — nimennyt lainkaan lakkauttamisuhan kohteena olevia varuskuntia. Hyväksymällä ehdotta selonteossa olleet suunnitelmat valiokunta näyttää antavan avoimen valtakirjan ministeriölle ja hallitukselle päättää siitä, mitkä varuskunnat maassamme tullaan lakkauttamaan. Lakkauttaminen merkitsee sijaintipaikkakunnalle pahimmassa tapauksessa merkittävää kuoliniskua menetettyinä työpaikkoina ja verotuloina. Tämän takia olisi ensiarvoisen tärkeitä, että ennen kaavailtujen lakkauttamisten siunaamista eduskunnalla olisi tiedossaan se, mitkä varuskunnat ovat alasajon kohteena. Tämän takia mietinnössä olisikin tullut todeta, että lakkauttamisiin ei voida mennä

ennen kuin puolustusvoimien taholta tuodaan yksityiskohtaisemmat suunnitelmat seuraavan puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä.

Edellä olevan perusteella ehdotan valiokunnan enemmistön kannasta poiketen mietintöön seuraavia muutoksia:

Suomen suhdetta Natoon koskevan luvun ensimmäinen kappale tulisi muuttaa kuulumaan seuraavasti:

"Suomi kehittää selonteon mukaan edelleen yhteistyötään Naton kanssa osallistumalla aktiivisesti rauhankumppanuustoimintaan ja EU—Nato-yhteistyöhön. Suomi seuraa jatkuvasti Naton uudistumista, sen toimintakyvyn kehitystä ja kansainvälistä merkitystä."

Luvun toisen kappaleen loppuun ehdotan liisättäväksi lauseen:

"Valiokunta korostaa kuitenkin, että Suomi voi osallistua Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin vain, mikäli niillä on YK:n tai ETYJ:n antama valtuutus."

Liittymistä Ottawan sopimukseen koskevan luvun neljä viimeistä kappaletta esitän korvattavaksi seuraavalla kappaleella:

"Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan kustannukset vielä käyttökelpoisten jalkaväki-miinojen korvaamisesta muilla asejärjestelmillä niin, ettei toimenpide vaaranna maamme puolustuskykyä, ovat kohtuuttoman korkeat. Lisäksi naapurivaltiollemme Venäjällä on hallussaan ja varastoissaan suuria määriä vastaavia aseita. Tämän takia valiokunta katsoo, ettei Suomen tule liittyä toistaiseksi Ottawan sopimukseen. Asia otetaan uudelleen harkintaan kun sekä Venäjä että USA ovat yhtyneet mainittuun sopimukseen."

Puolustuksen kehittämistä koskevan luvun seitsemännen kappaleen esitän muutettavaksi kuulumaan seuraavasti:

"Suomi kehittää selonteon mukaisesti yhteistyötään Naton kanssa osallistumalla aktiivisesti rauhankumppanuustoimintaan sekä EU—Nato-yhteistyöhön. Valiokunta antaa tukensa tälle yhteistyölle Naton kanssa sekä selonteon linjaukselle kehittää puolustusvoimien toiminnallista ja materiaalista yhteensopivuutta Nato-standardien ja normien mukaisesti. Samoja standardeja

ja normeja sovelletaan täysimääräisesti EU:n sotilaallisessa yhteistyössä, eikä kansainvälisesti ole käytössä muita sotilasstandardeja."

Ehdotan, että puolustushaarojen kehittämistä koskevan luvun ilmavoimia koskevan kohdan ensimmäisen kappaleen toinen lause muutetaan seuraavasti kuuluvaksi:

"Hornet-kaluston suorituskykyä nostetaan toteuttamalla kaluston ylläpitopäivitykset, minkä lisäksi tutkitaan ilmasta maahan -toiminnan mahdollistavan kauaskantoisen täsmäasejärjestelmän hankinnan kustannuksia ja sen tarvitseman rahoituksen mahtumista puolustusvoimien pitkän tähtäimen rahoitusraameihin."

Esitän, että puolustusvoimien rakennemuutosta, henkilöstövaikutuksia ja voimavaroja koskevan luvun 12 kappaleen loppuun lisätään seuraava virke:

"Valiokunta katsoo, ettei varuskuntien lakkauttamisista tule kuitenkaan suorittaa ennen vuoden 2008 selontekoa, jossa tulee esittää konkreettiset rationalisointitoimenpiteet joukko-

osastojen tai varikkojen tasolla eriteltynä ja nimettynä."

Ehdotan, että sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksentekomenettelyä ja muuta lainsäädäntöä koskevan luvun viidennen kappaleen toinen ja kolmas lause yhdistetään seuraavasti kuuluvaksi lauseeksi:

"Euroopan unionin 25 jäsenvaltiosta Suomella ja Irlannilla liittoutumattomina maina on tällä hetkellä lainsäädännössään ehdoton YK:n turvallisuusneuvoston valtuutuksen vaatimus. Tätä vaatimusta korostavat myös kaikki muut EU:n jäsenvaltiot."

Esitän, että mainitun luvun kahdeksannen kappaleen ensimmäinen lause muutetaan seuraavasti kuuluvaksi:

"Puolustusvaliokunta pitää välttämättömänä, että EU:n nopean toiminnan joukkojen käyttö kaikissa tilanteissa on YK:n peruskirjan mukaista ja että sillä on joko YK:n turvallisuusneuvoston tai ETYJ:n valtuutus."

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Tony Halme /ps

VASTALAUSE 4

Perustelut

Puolustusvaliokunnan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa koskeva mietintö on mielestäni riittävän selkeä ja kattava. Mietintö tukee uutta selontekomenetelmää, jonka esivalmisteluun eri tahot, kuten esimerkiksi eduskuntaryhmät, ovat osallistuneet. Mietinnössä nostetaan hyvin esille turvallisuus- ja puolustuspolitiikan päätaavoite samoin kuin myös se perusta, johon toimintalinja tavoitteen saavuttamiseksi pohjautuu.

Yhdyn mietinnössä esitettyihin toteamuksiin ja kantoihin siltä osin kuin ne koskevat Suomen turvallisuusympäristöä, EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehityssuuntaa ja Suomen suhdetta Natoon. Kuvaus Suomen puolustuksen kehittämisen linjauksista, joka koskee mm. puolustushaarojen kehittämistä, tulevaa rakennemuutosta ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä on sekä selkeä että oikean suuntainen.

Nopean toiminnan joukkojen valtuutus

Mietinnön ja selonteon suurin kysymys koskee mielestäni kysymystä Suomen osallistumisesta EU:n nopean toiminnan joukkojen perustamiseen ja varsinkin joukkojen operaatioihin osallistumiseen liittyvää päätöksentekomenettelyä. Joukkojen perustaminen on yksi monista jo otetuista askeleista kohti Maastrichtin sopimuksessa mainittua yhteistä puolustusta.

Mietinnössä korostetaan YK:n merkitystä ja sitä, että joukkojen käyttö kaikissa tilanteissa on YK:n peruskirjan periaatteiden mukaista. Mielestäni tämä toteamus on riittävä, enkä pidä tarpeellisenä sitä, että tässä vaiheessa otetaan edes välillisesti kantaa rauhanturvaamislain laajentamiseen niin, että poikkeustilanteissa joukkoja voitaisiin lähettää operaatioihin ilman YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta.

Rauhanturvalain avaaminen voi tulla ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun valtioneuvoston asettama virkamiestyöryhmä on saanut työnsä valmiiksi. Vaalean vihreän valon näyttäminen sille, että YK:n turvallisuusneuvoston valtuutuksesta voidaan luopua, ei ole mielestäni järkevää ilman perusteellista keskustelua ja selvittämistä siitä, mitä kaikkea tämä voisi jatkossa Suomen kannalta merkitä.

Jalkaväkimiinoista luopuminen

Mietinnössä valiokunta kannattaa Suomen liittymistä Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja jalkaväkimiinoista luopumista vuoteen 2016 mennessä. Valiokunta perustelee kannanottoaan EU:n vuonna 1997 tehdyllä päätöksellä, jossa Suomi on muiden EU-maiden kanssa sitoutunut lopettamaan jalkaväkimiinojen tuotannon ja kaupan, sekä sillä, että miinoista voidaan luopua puolustuskykyä vaarantamatta.

Totean, että miinoista luopumisen entiset perustelut eli väitteet Suomen maineen kärsimisestä ja väitteet miinojen vanhenemisesta ovat nyt saaneet väistyä. Uudet perustelut eivät kuitenkaan vakuuta. Edellä mainittu EU-päätös ei kiellä meitä huoltamasta varastossa olevia miinoja. Miinan sytyttimen vaihtaminen uuteen on mielestäni huoltotoimenpide eikä uuden miinan valmistamista, varsinkin kun tämän toimenpiteen kustannus on asiantuntijoiden antaman lausunnon mukaan vain murto-osa miinan kokonaiskustannuksesta. Miinojen huolellinen huoltaminen pidentää niiden ikää pitkälle yli vuoden 2020.

Miinoja korvaavia aseita voidaan tietenkin hankkia, mutta on järjetöntä hävittää käyttökelpoista tavaraa ja hankkia tilalle korvaavia aseita 200 miljoonalla eurolla, varsinkin kun vielä todetaan, ettei niillä täysin korvata miinojen suorituskkyä.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy puolustusvaliokunnan mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että päätös EU:n nopean toiminnan joukkojen mahdollisesta osallistumisesta operaatioon, jo-*

hon ei ole YK:n turvallisuusneuvoston tai ETYJ:n valtuutusta, tehdään aina erillislain nojalla.

2. *Eduskunta edellyttää, että varastossa olevien jalkaväkimiinojen käyttöikää pidennetään huolellisilla huoltotoimenpiteillä, joihin liittyy mm. miinojen sytyttimien vaihtaminen, ja että Suomi liittyy Ottawan sopimukseen, kun varastossa olevat miinat ovat vanhentuneet.*

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Bjarne Kallis /kd

VASTALAUSE 5

Perustelut

Puolustusvaliokunnan enemmistö on valiokunnan mietintöä laatiessaan jättänyt huomioimatta Suomen maantieteellisen aseman ja sen edellyttämät reunaehdot, joiden perusteella maamme uskottavan puolustuksen perusteita tulee tarkastella.

Suomi on ollut Euroopan unionin jäsenenä edistämässä päätöksentekoa, jolla pyritään toteuttamaan maailmanlaajuinen henkilömiinojen täyskieltosopimus. Tarkoitushakuisesti on esitetty väitteitä ulkopoliitiikan uskottavuudesta Suomen pitittäessä miinoista luopumista.

Suomen asemaa ei kyseenalaista mikään maa, ennen kuin maailman johtavat sotilasmahdit Yhdysvallat, Venäjä ja Kiina ovat uskottavasti liittyneet sopimuksen piiriin.

Suomen puolustuksen uskottavuutta ei pidä mitata miinoista luopumisella. Oman puolustuksemme ylläpito edellyttää varautumista pahimman varalle. Henkilömiinat ovat osa kokonaisuutta tässä varautumisessa.

Selonteossa on esitetty vaihtoehtoiset järjestelyt, joilla miinat voidaan korvata. Ymmärrän hyvin, että aseistuksen tulee uudistua, mutta vain siinä aikataulussa kuin se on tarpeellista ja välttämätöntä. Korvaavien asejärjestelmien hankinta on tarpeettoman nopeaa ottaen huomioon, että asejärjestelmät joudutaan rahoittamaan mitä todennäköisimmin puolustusvoimien toimintarahoista. Viime kädessä se tarkoittaa varuskuntien lakkauttamista ja henkilöstön vähentämistä.

Suomen on varauduttava myös tulevaisuudessa laajamittaisen hyökkäyksen torjuntaan. Nykyjärjestelmä täydennettynä uusilla asejärjestelmillä vahvistaa puolustuksen uskottavuutta. Varastoissa olevista miinoista on tämän asian valmistelun yhteydessä annettu harhaanjohtavaa ja

väärää tietoa, että miinat vanhenisivat. Asiantuntijoiden mukaan vain miinojen sytyttimet tarvitsevat huoltoa. Näin ollen varsinainen miina ei vanhene.

Veteraanisukupolven kokemukset viime sotien ajoilta osoittavat kiistatta miinojen tarpeellisuuden. Kukaan ei ole kyennyt esittämään esimerkiksi sissitoimintaan korvaavaa järjestelmää. Millä muulla kuin miinoilla takaa ajettu osasto voisi tehokkaasti puolustautua?

Puolustusvoimat ovat kuuliaisiala poliittiselle johdolle, mutta pitää kuitenkin muistaa, mistä löytyy todellinen asiantuntijuus. Nyt on annettava poliittiselle johdolle selvä viesti, että kaikki keinot on käytettävä, eikä toimivia asejärjestelmiä ole syytä hävittää.

Suomen hävittäessä nopealla aikataululla varastoissa olevat miinat olemme vain tukemassa kansainvälistä aseteollisuutta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitän,

että eduskunta hyväksyy puolustusvaliokunnan mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi seuraavan lausuman:

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että Suomen tulee pidättäytyä Ottawan miinasopimuksen ratifioinnista sekä henkilömiinojen hävittämisestä niin kauan, kun Suomen pitkillä maarajoilla olevat naapurivaltiot ovat myös uskottavasti liittyneet maailmanlaajuiseen miinojen täyskieltosopimukseen.

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2004

Seppo Lahtela /kesk